

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Tractatus Aliqui De Examine Conscientiæ Generali Quotidiano Secundum Doctrinam S. P. N. Ignatii In Libello Exercitiorum

Palma, Luis de la

Coloniae, 1701

Tractatus Primus. De Forma Examinis Generalis Quotidiani.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-51909](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-51909)

TRACTATUS

PRIMUS.

*De forma Examinis Generalis
quotidiani.*

CAPUT I.

*Quid senserint Sancti Patres de Exercitio
hujus Examinis.*

Uoniam per Exomologesin peccata vetera delere non sufficit, verum etiam vitæ præsentis vitia emendare oportet: Examen sui quotidianum identidem adhibendum est. Hoc Examen dicitur Generale: propterea quod ad omnes hominis actiones sese extendat, quantumvis ad unius diei spatium arc-

tetur. Quid rei sit, quanta sit ejus necessitas, quantaque utilitas, per similitudines varias à Sanctis Patribus inculcatum est. Harum aliquas ipsissimis illorum verbis juvat producere.

S. Joannes Chrysostomus in illud Davidis, *Irascimini & nolite peccare, quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini*: observat à Sancto Propheta hic assignari partes boni examinis, nimirum, inquisitionem, compunctionem, & propositum. „ Vi-
 „ disti, inquit, (a) optimam meden-
 „ di rationem: quomodo & præserva-
 „ toriis medicamentis usus est. Præci-
 „ pere enim ne in peccata incidas, præ-
 „ servatorii medicamenti locum obti-
 „ net, nempe, *irascimini & nolite*
 „ *peccare*. Illud autem, *quæ dicitis in*
 „ *cordibus vestris, in cubilibus vestris*
 „ *compungimini*, correctorii. Postquam
 „ enim peccavit, adhibet rursus medi-
 „ camenta, ab ipso qui peccavit acceptâ
 „ medicinâ. Hac ergo utamur medi-
 „ cina, quæ nihil omnino habet diffi-
 cul-

(a) In Psal. 4.

„ cultatis. Sin autem non sustinet a-
 „ nima meminisse peccatorum, eru-
 „ bescens & pudore suffusa, dic illi:
 „ Nihil lucri facis, si non memineris:
 „ sed magnum potius damnum accipis.
 „ Si enim nunc apud te non memineris,
 „ tunc ante omnium oculos tua sta-
 „ tuentur peccata. Sin autem nunc ea
 „ supputaveris: & ab illis cito libera-
 „ beris, & in alia non facile incidēs.

Bernardus (a) in illud Canticorum
Tempus putationis advenit, observat
 Spiritum-sanctum adhibere similitudi-
 nem vinitoris, qui amputat ramos inu-
 tiles, herbasque noxias eradicat. Ne-
 que id semel, sed sæpius: semper enim
 repullulant ea quæ nocent. Hanc eam-
 dem diligentiam in rescissione vitiorum
 necessariam censet. „ Quis enim, in-
 „ quit, ita ad unguem omnia à se su-
 „ perflua resecauit, ut nihil se habere
 „ putet putatione dignum? Credite
 „ mihi, & putata repullulant, & effu-
 „ gata redeunt, & reaccenduntur extin-
 „ cta, & sopita denuo excitantur. Parum

A 4

est

(a) Serm. 58. in Cant.

jus
fi-
in-
mis

lud

re,

ili-

t à

bo-

m,

Vi-

en-

va-

eci-

oræ-

bti-

lite

is in

stris

iam

edi-

eptâ

edi-

liffi-

cul-

„ est ergo semel putasse, sæpe putan-
 „ dum est, imo si fieri possit semper:
 „ quia semper quod putari oporteat, si
 „ non dissimules, invenis. „ Sermonem
 hunc paulo post sic concludit. „ *Scr-
 „ temur* juxta Prophetam *Vias nostras*
 „ *& studia nostra*, & in eo se quisque
 „ judicet profecisse: non, cum non
 „ invenerit quod reprehendat; sed cum
 „ quod invenerit reprehendet. Tunc
 „ te non frustra scrutatus es, si rursus
 „ opus esse scrutinio advertisti. Et to-
 „ ties non te fefellit inquisitio tua, quo-
 „ ties iterandam putaveris. Si autem
 „ semper hoc cum opus est facis: sem-
 „ per ergo opus esse tibi memine-
 „ ris.

Haud minus hoc loco quadrat simili-
 tudo patris familias rationem expenso-
 rum exigentis à servo suo: quam idem
 Chrysostomus adhibet alio loco. (a)

„ Statim, inquit, cum surreximus à
 „ lecto, priusquam nos conferamus ad
 „ forum, vel priusquam aggrediamur
 „ opus aliquod, vel privatum, vel pu-
 bli-

(a) *Serm. de Pœnit. & Conf.*

„ blicum: vocato ministro, rationem
 „ sumptuum petimus, ut sciamus quid-
 „ nam malè, vel quid benè expenderit.
 „ Et si viderimus parum quiddam
 „ desiderari: omnibus modis reco-
 „ gitamus accessionum occasionem,
 „ ne inviti perdamus. Faciamus igitur
 „ hoc & in operibus nostris, vocatâ
 „ conscientiâ nostrâ, faciamus simili-
 „ ter rationem verborum, operum,
 „ cogitationum: & scrutemur, quid
 „ utiliter insumptum sit, & quid in
 „ perniciem nostram. Quæ concupi-
 „ scentia oculum in intemperantiam
 „ provocarit: quæ cogitatio cum dam-
 „ no nostro in opus prodierit, vel per
 „ manus, vel per linguam, vel per co-
 „ gitationes ipsas. „ Ut vero fructum
 „ ab examine referamus, qui non in co-
 „ gnitione peccatorum, sed emendatio-
 „ ne consistit: sic pergit. „ Operam de-
 „ mus, ut ab intempestivo sumptu ab-
 „ sistamus. Pro semel malè insumptis,
 „ aliud reponamus lucrum: pro verbis
 „ temerè prolatis, sanctas preces: pro
 „ visu, intemperanter facto, eleemo-

„ synas & jejunia. Quod si intempe-
 „ stivè insumpturi sumus, nullumque
 „ nobis vel reposuerimus, vel thesau-
 „ rizaverimus bonum: in extremam re-
 „ dacti inopiam solvemus poenam, im-
 „ mortali igni nos injicientes. Igitur
 „ fervorum mane rationem facere con-
 „ suevimus: operum autem post cœ-
 „ nam & vesp̄eram in cubilibus, nullo
 „ interturbante, nullo obstrepente,
 „ omnium eorum quæ per diem facta &
 „ dicta, rationes à nobis exigamus. Et
 „ si quid viderimus à nobis peccatum
 „ esse puniamus nosmetipsos: incre-
 „ pemus mentem & conscientiam;
 „ compungamus rationem tanto impe-
 „ tu, ut non audeat ultra exurgere, &
 „ in idem peccatorum profundum nos
 „ inducere, memores vesp̄tinæ pla-
 „ gæ. Et quod tempus hoc huic ratio-
 „ ni accommodatius sit, audi Prophe-
 „ tam dicentem: *Quæ dicitis in cordi-*
 „ *bus vestris, in cubilibus vestris compun-*
 „ *gimini.* „

Comparatio judicis reum examinan-
 tis, in scriptis Patrum occurrit frequen-
 tius,

tius. Bernardus ad Fratres de Monte
 Dei: (a) „ Dilce, inquit, secundum
 „ communis instituti leges tu tibi præ-
 „ esse, & vitam ordinare, & mores
 „ componere, & teipsum judicare, &
 „ teipsum apud teipsum accusare, sæpe
 „ etiam condemnare, nec impunitum,
 „ dimittere. Sedeat judicans justitia,
 „ stet rea & seipsam accusans conscien-
 „ tia. Nemo te plus diligit: nemo te
 „ fidelius judicabit. Manè præteritæ
 „ noctis fac à temetipso exactionem, &
 „ venturæ diei tu tibi indicito cautio-
 „ nem. Vesperæ diei præteritæ ratio-
 „ nem exige, & supervenientis noctis
 „ fac indictionem. Sic districto, ne-
 „ quaquam tibi lascivere vacabit.

Augustinus breviter: (b) „ Af-
 „ cendat homo adversum se tribunal
 „ mentis suæ: existimet illud, quod o-
 „ portet nos exhiberi ante tribunal
 „ Christi, ut illud recipiat unusquisque
 „ quod per corpus gessit, sive bonum,
 „ sive malum. Constituat se ante fa-

A 6

ciem

(a) *Ante med.*
inter 50 Cap. 4.

(b) *Homil. 50.*

„ ciem suam, ne hoc postea fiat. „
 In hac similitudine fusior est Chryso-
 stomus, ad verba Psalmi 4. supra relata,
Incubilibus vestris compungimini. „ Post
 „ coenam, *inquit*, quando itis dormi-
 „ tum, quando estis decubaturi, &
 „ nullo præsente multa quies & silen-
 „ tium, & nemine interturbante pro-
 „ funda tranquillitas: excita iudicium
 „ tuæ conscientiae. Ab ipsa rationem
 „ exige, & quæ interdium mala cepisti
 „ consilia, vel dolos construens, vel
 „ propinquum circumveniens, ea cum
 „ in illius quietis tempore in medium
 „ adduxeris, & improbis illis cogitatio-
 „ nibus conscientiam iudicem dederis;
 „ eas fodica & dilania, & de eis poenam
 „ fume, occide cogitationem quæ pec-
 „ cavit. Id enim sibi vult illud: Com-
 „ pungite, pro eo quod est, pungite,
 „ stimulate, quæ in cordibus vestris
 „ dixistis interdium. Hoc est, mala quæ
 „ cogitastis consilia, ea in cordibus ve-
 „ stris in tempore illius quietis punite:
 „ in ea animadvertite, quando neque
 „ amicus interturbat, nec famulus ir-
 „ rat

„ ritat, nec turba negotiorum urget,
 „ tunc vitæ interdiu actæ rationem exi-
 „ gite. Et cur non dixit, verborum
 „ & factorum, sed malarum cogitatio-
 „ num? Hoc docens ex abundantia. Si
 „ enim mala sunt castiganda consilia, ut
 „ non in opus exeant: multo magis pro
 „ factis & dictis oportet angi animo.
 „ Hæc fiant singulis diebus: nec prius
 „ dormieris, ô homo, quam mente
 „ versaveris ea quæ à te interdiu perpe-
 „ ram acta sunt: & die sequenti eris o-
 „ mnino tardior ad ea ipsa rursus aggre-
 „ dienda.

Rursum alibi idem Chrysostomus. (a)
 „ An non codicem domi habes, in quo
 „ quotidianas rationes scribas? Habe
 „ item codicem in conscientia: & quo-
 „ tidiana peccata scribe. Verbi gratia:
 „ Cum in lecto tuo jaces, nec quisquam
 „ est qui tibi negotium faceffat, ante-
 „ quam somnus irrepat, libellum in
 „ medium produc, & peccata tua tecum
 „ reputa, dicens apud te ipsum: Num-
 „ quid hodierno die vel sermone, vel
 „ opere

A 7

(a) In Psalm. 50. Homil. 2. in medio.

„ opere peccavi? Hoc ut faciamus mo-
 „ net Propheta, cum ait: *Irascimini*
 „ *& nolite peccare: quæ dicitis in cor-*
 „ *dibus vestris, in cubilibus vestris com-*
 „ *pungimini.* Diurno tempore id fa-
 „ ciendi spatium non habes: verum, &
 „ Præfectorum metus, & sodalium col-
 „ loquia, & negotiorum cura, & a-
 „ lenda proles studium, & uxoris pro-
 „ curatio, & paranda mensæ sollicitu-
 „ do, & denique infinitæ res, animum
 „ tuum distrahunt. Cum autem in lec-
 „ tum, hoc est, ad tranquillitatis por-
 „ tum te coniecisti, nec illus est qui ti-
 „ bi molestiam exhibeat: dic cordi tuo,
 „ atque animæ tuæ. Exegimus ho-
 „ diernam diem, ô Anima: quid boni
 „ fecimus, aut quid mali admisimus?
 „ Ac gehennæ recordare, ut metu af-
 „ fectum bonum augeas, malum au-
 „ tem de medio tollas. Si in lecto sis,
 „ atque in peccatorum tuorum memo-
 „ riam venias, collacryma: atque hac
 „ ratione ea in lecto delere potes. Deum
 „ tuum roga atque obsecra: sicque cor-
 „ pus somno trade, posteaquam prius
 „ pec-

„ peccata tua confessus fueris, ac ra-
 „ tiones à teipso exegeris. Sic enim
 „ requiem à Deo obtinebis. Mole-
 „ stumne ac grave est in lecto jacentem
 „ quotidiana peccata supputare? Cum
 „ autem ea supputas, animum tuum
 „ suspende, ipsum expoli, ipsum ge-
 „ hennæ metu aperi, ipsi sectionem
 „ quæ dolore careat adhibe. Horren-
 „ dum tribunal tibi effice, animum le-
 „ niorem redde: ut postero die ad per-
 „ petranda peccata cunctantius acce-
 „ das.

Utilitatem hujus judicii declarat S.
 Papa Gregorius, his verbis. (a) „ Quis-
 „ quis æternitatis desiderio anxius, ap-
 „ parere venturo judici desiderat mun-
 „ dus: tanto se subtilius nunc exami-
 „ nat, quanto nimirum cogitat, ut
 „ tunc terrori illius liber assistat. Et
 „ ostendi sibi exoptat, ubi displicet: ut
 „ hoc in se per pœnitentiam puniat, se-
 „ que hic dijudicans in judicabilis fiat. „
 Id ipsum insinuasse visus est ipse Aposto-
 lus, cum ait: (b) *Quod si nosmetipsos*
di-

(a) 11. Moral. 23. (b) 1. Cor. 11. 31.

dijudicaremus, non utique judicaremur.

Chrysostomus in hunc locum (a) „
 „ Non dixit, si puniremus, si suppli-
 „ cium de nobis sumeremus, sed, si
 „ *dijudicaremus*: hoc est, si nostra tan-
 „ tum voluerimus peccata cognoscere,
 „ si condemnare nosmetipsos, libera-
 „ remur utique & ab hujus & futuri se-
 „ culi suppliciis. Qui enim seipsum
 „ condemnat, dupliciter Deum pla-
 „ cat: & quia peccata sua cognoscit;
 „ & quia in posterum pigrior ad pec-
 „ candum efficitur.

Magnæ molis sit dicta omnia Patrum
 congerere pondere justo librantium dis-
 cussionis hujus fructus eximios: de qui-
 bus ipsi etiam Sapientes ethnici, Philo-
 sophique luce fidei destituti, præclare
 senserunt. Missis ceteris, unus Seneca
 proferatur, qui remediis iræ valentiori-
 bus, (de quo vitio sermo erat) quoti-
 dianum animi sui examen accenset. (b)
 „ Animus, inquit, quotidie ad ratio-
 „ nem reddendam vocandus est. Fa-
 „ ciebat

(a) *In 1. Corin. 1. hom. 28.* (b) *lib. 3.
 de Ira. cap. 36.*

„ ciebat hoc Sextius, ut consummato
 „ die, cum se ad nocturnam quietem
 „ recepisset, interrogaret animum
 „ suum. Quod hodie malum tuum
 „ sanasti? cui vitio obstitisti? qua
 „ parte melior es? Desinet ira, & erit
 „ moderatior, quæ sciet sibi quotidie
 „ ad iudicem esse veniendum. • Quid
 „ ergo pulchrius hac consuetudine ex-
 „ cutiendi totum diem? Qualis ille
 „ somnus post recognitionem sui se-
 „ quitur? quam tranquillius, altius, ac
 „ liber, cum aut laudatus est animus,
 „ aut admonitus, & speculator sui cen-
 „ sorque secretus cognoscit de moribus
 „ suis? Utor hac potestate: & quo-
 „ tidie apud me causam dico. Cum
 „ sublatum à conspectu lumen est, &
 „ conticuit uxor, moris mei jam con-
 „ scia, totum diem meum scrutor,
 „ facta ac dicta mea remetior. Nihil
 „ mihi ipse abscondo, nihil transeo.
 „ Quare enim quidquam ex erroribus
 „ meis timeam, cum possim dicere:
 „ Vide ne istud amplius facias, nunc
 „ tibi ignosco. In illa disputatione
 „ pu-

„ pugnatus locutus es : noli postea
 „ congreſſi cum imperitis : nolunt di-
 „ ſcere , qui numquam didicerunt.
 „ Illum liberius admonuiſti , quam de-
 „ bebas : itaque non emendaſti , ſed
 „ offendiſti. De cetero vide , non
 „ tantum an verum ſit , quod dicis : ſed
 „ an ille cui dicitur , veri patiens ſit. „
 Quam egregiè deſcribit formam mo-
 dumque , tum excutiendi , tum etiam
 corripiendi ſuiipſius : quam potenter
 omnes ad iudicium hoc invitāt , à rei
 facilitate , à benevolentia Iudicis , à cor-
 reptionis ſuavitate & ſecreto.

Synopſis totius Capitis huius hæc eſt.
 Examen generale , medicinam eſſe , qua
 morbis animi medeamur : culturam
 horti interioris , quā noxia quælibet e-
 vellamus : ſtateram æquam , quā ratio-
 nem expenſorum exigamus à nobiſiſſis ,
 ne ſenſim ad æternam pauperiem rediga-
 mur : anticipationem iudicii divini , ne
 huius rigorem malo noſtro ſubeamus :
 excuſſionem pulveris lutique abſterſio-
 nem , à creaturis rebusque exterioribus
 adhærentis : macularum deterſionem ,
 quæ

quæ vestem animæ inquinaverunt: lavacrum, quo nosmetipsos abluimus in sanguine Agni: scopas, quibus animæ sordeseverrimus, ut domus nostra munda sit & immaculata. Has ipsas scopas adhibebat David, cum dixit: (a) *Meditatus sum nocte cum corde meo, & exercitabar, & scopebam spiritum meum.* Harum scoparum, ut observat Job, (b) major incumbit necessitas, his qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum. Domus enim luteæ, quales sunt quas incolimus, facillimè sordescunt.

Formam hujus Examinis proponit S. Ignatius in principio Exercitiorum his verbis.

a) *Psal. 76.7.*

(b) *Cap. 4. 19.*

EXA-

EXAMINIS GENERALIS

MODUS,

Particulas seu puncta quinque complectens.

Primum punctum est, Domino nostro Deo, pro beneficiis acceptis gratias reddendas esse.

Secundum, quod debemus pro cognitione & expulsionem peccatorum gratiam flagitare.

Tertium, de admissis presenti die peccatis rationem ab anima nostro exigere, per horas singulas, ex quo surreximus, vestigando. Et primo quidem, circa cogitationem, eodem ordine quo in Examine particulari traditum est.

Quartum, postulare veniam pro delictis.

Quintum, proponere cum Dei gratia emendationem: & orationem Dominicam post dicta omnia recitare. Pater noster.

CA-

CAPUT II.

*De Puncto primo Examinis, sive Actione
Gratiarum.*

ANte omnia inquirendum declarandumque est, quam ob causam S. Ignatius hoc exercitium à gratiarum actione exordiat. Primo quidem, actio gratiarum pro beneficiis acceptis, res obligationis rigidæ est, & Sacrificium laudis quo benefactor divinus honoratur; dein disponit ad nova majoraque beneficia de manu Dei recipienda. Neque enim dubium esse potest, quin defectu gratitudinis erga fontem ex quo omnia promanant, donorum cælestium abundantia destituamur. Hinc redditio gratiarum tantopere commendatur à Sanctis Patribus: hinc ea toties inculcatur ab Apostolo Paulo: hinc toties re ipsa præstatur à Davide in Psalmis. Cautum porro voluit S. Pater, ne hæc gratiarum divinarum reminiscencia & qua-

qualiscumque compensatio ab Exercitiis nostris spiritualibus, umquam abesset. Quamquam vero huic officio in Meditationibus locum non unum assignaverit, præsertim in colloquiis: fixè tamen in ipso Examinis principio debitum hoc locavit, veluti loco omnium securissimo. Neque enim Exercitia reliqua, vel omnium, vel cujusvis temporis sunt: Examen autem, ut patebit, & ab omnibus, & omni tempore adhibendum est. Ut enim momenti majoris negotia quandoque suffurentur tempus Orationis: at nullum omnino momenti tanti censeri potest, ut eripiat tempus Examinis. Non potuit igitur Ignatius gratiarum actionem firmiori loco collocare, quam in fronte Examinis.

Præterea, ipsa hujus disquisitionis natura, hoc officium gratitudinis quasi comitem subsidiarium postulat. Id ut liqueat, præstandum observandumque est, morem esse justorum beneficia divina efflagitantium, ab indignitatis suæ accusatione orationem occipere: juxta illud, (a) *Iustus prior est accusator sui.*
 (a) *Prov. 18. 17.* Con-

Contra vero, morem esse Dei dum iniustis peccata impropere, revocare dona sua in memoriam, inchoando ab exprobratione accusandoque nos immemores beneficiorum. Quoniam igitur hanc disquisitionem instituimus, ut peccatorum & ingratitude nostræ nos acculemus: non possumus aptius exordiri, quam à gratiarum actione de bonis à Deo acceptis. Sive enim peccata nostra incusamus ad divina beneficia consequenda; sive de acceptis beneficiis gratias agimus ad impetrandam veniam peccatorum: eadem utrimque emolumenta proveniunt. Morem hunc, quem dixi, observavit Deus, quando Davidem adulterii arguit: sic enim illi per Prophetam locutus est (a) *Hæc dicit Dominus Deus Israël: Ego unxi te in Regem super Israël, & ego erui te de manu Saul, & dedi tibi Domum Domini tui, & uxores Domini tui in sinu tuo, dedique tibi domum Israël & Juda: & si parva sunt ista, adjiciam tibi multo majora. Quare ergo contempsisti verbum Domini,*

ut

(a) 2. Reg. 12. 7.

ut faceres malum in conspectu meo? Eterum, cum rebellem populum suum gravissimè reprehendit per Michæam (a) *Popule meus quid feci tibi, aut quid molestus fuit tibi? responde mihi. Quia eduxi te de terrâ Egypti, & de domo servientium liberavi te . . . . . Et custodisti præcepta Amri (impii Regis Israël, patris Achab) & omne opus domus Achab, & ambulasti in voluntatibus eorum, ut darem te in perditionem, & habitantes in ea in sibilum.* Hæc ad exaggerandam scelerum gravitatem, pudoreque peccatores confundendos, verecundiamque concitandam, ac extorquendam. Tantas habet vires rememoratio beneficiorum.

Viam longè aliam ineunt justi, cum ad gratias & beneficia divinam misericordiam student pellicere: ante omnia reos se profitentur, Deumque delictorum suorum memorem reddunt. Tobias senior ingemiscens, & cum lacrymis ad Deum conversus, in hunc modum orationem ordiebatur.

Iustus

(a) *Michææ 6. 3.*

(a)
tu
m
pe
m
no
di
ter
im
th
ni
fle
vi
m
pi
gel
tra
Da
hæ
fec
&
dic
phe
bus

(c)

(a) *Iustus es Domine, & omnia judicia tua iusta sunt..... Et nunc Domine memor esto mei, & ne vindictam sumas de peccatis meis, neque reminiscaris delicta mea, vel parentum meorum. Quoniam non obedivimus praeceptis tuis, ideo traditi sumus in direptionem, & captivitatem: & mortem, & in fabulam, & in improperium omnibus nationibus. Bethuliâ per Holofernem ad rerum omnium desperationem redactâ, populus flens & ululans sic orabat: (b) Peccavimus cum patribus nostris, injustè egimus, iniquitatem fecimus. Tu, quia pius es, miserere nostri, aut in tuo flagello vindica iniquitates nostras, & noli tradere confitentes te populo qui ignorat te. Danielis Babylone captivi oratio erat hæc. (c) Peccavimus, iniquitatem fecimus, impiè egimus, & recessimus: & declinavimus à mandatis tuis ac judiciis. Non obedivimus servis tuis Prophetis, qui locuti sunt in nomine tuo Regibus nostris, ... patribus nostris, omnique*

B

populo

(a) Tobia. 3. 2.
(c) Daniel 9, 5.

(b) Jud. 7, 19.

Et i-
um
eam
quid
Quia
omo
isto-
aël,
A-
eo-
ha-
ex-
pu-
ve-
tor-
me-

cum
seri-
om-
que
unt.
cum
in
atur.
ustus

populo terra. Tibi Domine iustitia: ... nobis confusio faciei, regibus nostris, principibus nostris, & patribus nostris, qui peccaverunt. Tibi autem Domino Deo nostro misericordia & propitiatio, quia recessimus à te. Ad hanc ipsam rationem, iusti alii ante Dei pedes prostrati, & misericordiam implorantes, ante omnia reatum suorum gravitatem exponunt. Mirabilis enim vero Rhetorica, & Oratorum omnium Regulis è diametro adversaria. Etenim qui ab homine nititur sive gratiam sive veniam consequi, argumentum dicendi desumit à meritis personæ, & præclare gestis: qui vero divinam opem implorant, tamquam telum maximè efficax, peccata sua promunt & multa & magna, ut Deum sibi reddant propitium & liberalem, atque in hunc modum perorant. Tantum abest, Domine Deus, ut dignum me comperiam beneficio, quod exposco; ut mille titulis potius me indignum reddiderim; neque mihi ullatenus, sed unicæ misericordiæ tuæ, quæcumque impetro adscribere possim.

Magna

Magna sunt omnia, quaecumque in creaturas tuas derivas, hoc ipso, quod promanent ex te: verum magnitudo hæc incrementum summo perere, propterea quod ea conferantur immeritis: quantumque cumulus peccatorum meorum mihi detrahit meritorum, tantum addit beneficiorum tuorum magnitudini incrementum. Gratia tua munera non efficient, ut me aliis melioribus comparem: tua illa sunt, quaecumque elargiris, omni ego nuditate, ignominia, supplicioque dignissimus. *Domino Deo nostro justitia, nobis autem confusio faciei nostræ.* (a) Novi, Domine, quia natura tua misericordia est, proclivis ut divitias bonitatis suæ creaturis semper communicet: at peccata mea veluti constringunt & ligant munificas manus tuas. Id compertum habeo, Domine mi: propterea supplex veniam peto, ut sublato obice, gratiarum tuarum abundantia in me defluat. En affectus quos involvit accusatio sui in principio orationis. Ejus efficaciam auget: quoniam tollit obstacula

B 2

(a) Baruc. I, 15.

cula gratiæ impetrandæ. Disponit ad depressionem sui dona integrè adscribendo donanti, neque sibi relinquendo quidquam præter verecundiam & pudorem. Excitat etiam ad gratias agendas: tum quia crescit beneficium ab indignitate recipientis; tum quia per se maiorem gratitudinem postulat, quod non nisi ex misericordii liberalitate donatum est.

Jam porro videamus, eadem hæc omnia profluere ex gratiarum actione, quam præmittimus, dum accingimur ad excutiendam conscientiam, aliaque quæ discussionem hanc consequuntur. Quando enim Exercitium hoc sic incipimus, tantumdem agimus, atque si exordiremur hoc modo. Millenis titulis me tibi devinctum, millenis aliis atque aliis devincire pergis in dies: ut fidelem tibi Domino meo serviam servitutum. Si huic debito defum, in me unum cadit culpa, notaque ingratitude tantò gravioris, & detestabilioris, quantò beneficiis ex omni parte amplissimis minus respondeo. Non est tamen unde

unde spem abjiciam, atque animis cadam: cum inter tot noxas, quæ quotidie me circumdant, re ipsa experiar torrentem gratiarum, misericordiæ, amorisque tui, in me nondum arescere; sed beneficia beneficiis tuo munere superadjici. Novi Domine per hanc inertiam torporemque meum irritari te ad vindictam, ut qui amore non trahitur instar filii, stimulis poenarum servilibus excitetur. Hoc igitur fixum habeo rationem inire mecum, & prævenire justitiæ tuæ flagella, & detectâ debitorum summâ pro his satisfacere, ut tu Pater Misericordiarum flectaris, & peccata filii tui dissimules. Hæc ergo ratio est, quâ Examini huic principium damus. Hoc punctum primum, sive gratiarum actio, si rem attentius inspicimus, veluti compositio loci est; quâ constituimur in præsentia Dei, tamquam Patris amantissimi, & benefactoris immensi, qui dona sua vetera novis & majoribus augere paratus est. Considerari etiam potest hoc punctum, veluti Oratio quædam præparatoria ad hoc exercitium, quâ nos

t ad
scri-
endo
udo-
ndas:
igni-
najo-
non
atum

hæc
one,
imur
aque-
ntur.
inci-
ue si
titu-
is at-
ut fi-
vitu-
ne u-
itudi-
ioris,
nplif-
amen
unde

disponimus ad cognoscendum numerum gravitatemque errorum, ut fiducia nostra crescat de culparum veniâ consequendâ, atque ad expungenda debita novis beneficiorum auxiliis cælitus robaremur. Hæc enim sunt Examinis effecta præcipua.

At, ne quæso inter beneficia, de quibus gratias agimus, illud excidat, quod & quotidianum, & ad extimulandam solocordiam nostram summopere observatu necessarium est. Promptitudo scilicet miserentis Dei, quâ infirmitati nostræ condolens, quotidie ignoscit peccantibus, etsi post dolorem & propositum rursus in delicta eadem recidamus. Tangit hoc beneficium S. Basilii, & de eo docet agere gratias singulares, his verbis: (a) “ Gratias tibi
 „ ago, Domine, propter incredibilem
 „ clementiam, & in ferendis hominum
 „ culpis facilitatem tuam: qui peccan-
 „ tem me quotidie patientiâ tuâ susti-
 „ nes, & ad resipiscendum omnibus
 „ nobis potestatem facis. Propter
 hoc

(a) *Constitut. Monast. cap. 2.*

„ hoc enim taces, & nos sustines Do-
 „ mine, ut tibi gratias agamus, qui
 „ salutem generis nostri, modò ter-
 „ rendo, modò leniter exhortan-
 „ do, moderaris: quique per
 „ Prophetas primò, postremò etiam
 „ per adventum Christi tui nos
 „ visitaveris. Tu enim finxisti nos,
 „ & non ipsi nos: tu es Deus noster.
 „ Eodem spiritu Deum allocuta est,
 „ quæ dixit: (*a Benedictum est nomen*
 „ *tuum Deus Patrum nostrorum: qui*
 „ *cum iratus fueris misericordiam*
 „ *facies, & in tempore tribulationis*
 „ *peccata dimittis his, qui invocant*
 „ *te.* „ Hæc de Puncto primo suffi-
 ciant.

(*a Tob. 3, 13.*

CAPUT III.

De secundo Puncto Examinis, sive Petitione gratiae.

Punctum alterum est, *pro cognitione & expulsionem peccatorum gratiam flagitare.* Huc enim praecipue dirigitur hoc exercitium, ut & cognoscantur peccata, & expellantur. Quoniam verò utrumque hoc negotium neque paucis neque parvis difficultatibus impeditur: gratiâ divinâ utrimque opus est singulari. De difficultatibus circa hanc cognitionem, hîc agemus: de iis, quæ expulsionem concernunt, dicemus aliqua ad punctum quartum & quintum. Tria igitur cognitionem hanc difficilem reddunt. Primum oritur ex parte intellectûs, alterum ex parte voluntatis, tertium ex parte sensuum distractorum.

Ad tollendam difficultatem primam, intellectum illustrari necesse est, ut discernat

scernat inter bonum & malum. Quantoque defectus minutiores sunt, quos perspectos emendatosque volumus, tantò luce indigemus majore. Neque enim atomos, nisi ad solis radios persentiscimus: & in omni arte mechanicâ, quantò artifex excellentior est, tantò operis perfectionem intimius penetrat. Hic errores detegit aliis minus notos, aut non observatos: hic multa castiganda reperit in iis ipsis, quæ plerique pro absolutis habent. Pictorem reperias numquam manum removentem à tabula, & in ea semper aliquid emendantem, quod ceterorum oculos fugit: ubi pictor minus perspicax proponit publico tabulam tamquam numeris omnibus perfectam, & tamen vitiosam. Unde hæc differentia? nisi à defectu artis, facultatem cognitivam inficientis, ut neque perfectionem operis assequatur, neque penetret ejus perficiendi modum. Hoc ipsum evenit in progressu spirituali: ubi illud agimus in primis, ut ad imaginem Domini nostri Jesu Christi actiones omnes efformemus. Ad hoc verò vis

B. 5

animæ

Peti-

itione

atiam

igitur

antur

oniam

neque

s im-

opus

s cir-

s: de

, di-

m &

onem

n ori-

parte

uum

nam,

it di-

ernat

animæ perspectiva caelesti lumine instruenda est, ut virtutis cuiusque & axiomata & exercitationem perfectam probè intelligat. Porro lucem hanc in nos transfudit aspectus Domini nostri: quando illum non in umbris aut figuris contemplamur, sed in seipso. Quemadmodum ad hoc ipsum ipse se in terris spectabilem reddidit, ut in faciem ejus figeremus obtutum, & in eandem transformaremur imaginem, ut ait Apostolus. (a) *Omnes revelatâ facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem.* A luce minori ad majorem: & pro lucis incremento, ad errorum minutias magis magisque in examine detegendas.

Ex parte voluntatis plurimum impedit amor proprius. Hic enim nititur tegere defectus & excusare, quando in lucem proferendi accusandique sunt. Non amat cognosci, id quod sibi adversatur: neque ad id attendi, quod naturæ ingratum est. Suppetias petit à sensibus

(a) 2. Corinth. 3, 18.

sibus in res externas distrahi solitis, neque patientibus animi collectionem ad sui cognitionem: & ut sensus denique vi adhibitâ contineantur, hebetes sunt, & stupent, ut interiora sua perspiciant. Quodque illis contingit qui à claro die transeunt in locum tenebrosus, ut sub ingressum nihil omnino videant, sed sensim lucem aliquam nanciscantur: hoc ipsum accidit iis, qui excutiendis conscientiae erratis recentem animum applicant. Molestia subtilitasque materiae, repugnantia amoris proprii, libertas sensuum rebus omnibus praeterquam sibi intendere assuetorum, usque adeo mentem offuscant, ut parum absint à cæcitate. Verum disquisitionis perseverantia, concomitante luce gratiae divinae, paulatim efficit, ut peccata cognoscant, & detestentur. Consuetudo enim inspiciendi seipsum, & commorandi in secreto cordis, facit ut occulta pandantur, & revelentur abscondita, ut rectè adnotavit Richardus. (a)

B 6

Quoniam

(a) *De Somnio Nabuchod. cap. 22.*

Quoniam igitur (a) *præsumptum est cor hominis, & inscrutabile: quis cognoscet illud?* Nisi (b) *Scrutans corda & renes Deus?* Nemo ergo hanc abyssum penetrare præsumat, nisi induatur virtute ex alto, (c) *quæ illuminet abscondita tenebrarum, & manifestet consilia cordium.* (d) Hæc igitur causa est, cur gratiarum actionem, ad peccatorum cognitionem & expulsionem petitio gratiæ subsequatur.

Duo hic notanda occurrent. Primo, duo hæc priora puncta examinis, respondere Orationi præparatoriæ & præambulis Meditationis. Oratio, quam S. Ignatius præparatoriam vocat, secundum ejus leges Meditationi semper præmittitur, ut per eam disponatur anima ad utiliter tractandum cum Deo. Oratio verò præparatoria in hoc examine gratiarum actio est, ut dictum superius. Huic Orationi proximè conjungitur Compositio loci, quâ Deum nobis nosque Deo præsentem sistimus, idque eâ ratione

(a) *Jerem. 17, 9.* (b) *Psal. 7, 10.*

(c) *Luc. 24, 49.* (d) *1 Corin. 4, 5.*

ratione quam postulat materia ad meditando proposita: in Examine autem Deum nobis præsentem constituimus, ut liberalem, amabilem, promptum ad ignoscendum & benefaciendum, ob rationes in puncto primo memoratas. Succedit in Meditatione alterum præambulum, quo petimus à Deo fructum, quem Meditationi præfiximus: cum igitur Examinis fructus sit, cognitio & emendatio peccatorum; ante discussionem conscientiae, hunc fructum consequi petimus. Quorsum hæc? Ut pateat, quantoperè convenient Meditatio, & Examen: & quam constanter utrobique eadem doceat idem Autor & Magister.

Notandum secundò: quemadmodum præambulis non est diutius immorandum, quam requirat dispositio ad Meditationem, quam ex instituto aggredimur: id ipsum etiam in hoc gemino capite Examinis usuvenire. Etsi enim beneficia divina considerationis materiam subministrant, quam facile sit ad dies plures & menses extendere: hoc ta-

et cor
noscet
renes
ene-
te ex
ene-
ium.
rum
nem
qua-
mo,
re-
e &
tio,
ocat,
sem-
natur
Deo.
nine
rius.
gitur
nos-
te eâ
ione
to.
5.

men loco breviter expedienda sunt, ut
& ipsa petitio gratiæ. Pro qua servire
potest hæc methodus: Tu verò benig-
nissime & liberalissime Deus, benefi-
ciis tuis innumeris in me collatis hoc
præterea adjice, quod divinam Majesta-
tem tuam humillimè rogo, ut in ani-
mam meam emittas lucem, & verita-
tem, & abundantiam gratiæ tuæ, quâ
meipsum sine dolo cognoscam, sine a-
dulatione reprehendam: & per notitiam
peccatorum ad contritionem veram
pœnitentiamque perveniam.

CAPUT IV.

De tertio Puncto Examinis, sive Inquisitione peccatorum: & de vitio circa hoc Punctum per defectum.

Sequitur punctum, à quo nomen habet hoc exercitium, quodque ejus substantia ac veluti corpus est, scilicet, discussio peccatorum illius diei: nisi seduli hîc sumus, destituimur fructu sperato. De discussionis hujus objecto, sive de rebus quæ examinandæ veniunt, sive de ratione quâ peccata ordinaria cogitationum, verborum, & operum ad certa quædam capita reduci possunt, nunc quidem sermo non est: erit Tractatu sequenti, ubi de materia hujus Examinis. Formam ejus hîc versamus, atque ea pertractamus, quæ inquisitioni huic vel obsunt, vel profunt.

Tria sunt, ut præcedenti capite dicebamus, quæ cordis sinum excutienti negotium facessunt. Primum est absentia lucis, quæ requiritur in intellectu,

tu, ut sibi quisque præfigat normam rectam, sive legem certam & regulam agendorum. Alterum amor proprius, qui prohibet ne culpis nostris pondus demus & gravitatem, quam in se habent. Tertium distractio sensuum, quæ impedit attentionem, & memoriam divertit ad alia: unde fit, ut declinet homo ea intueri quæ intra se sunt, & vagetur extra se. Ex tribus his capitibus in hoc Examine oriri solent vitia duo sibi mutuo adversaria: alterum ex defectu, alterum ex excessu. Vitium ex defectu illorum est, qui revera se non excutiunt, sive quia huic exercitio tempus certum stabileque non fixerunt; sive quia tempus quod præfixerunt, exercitiis aliis pietatis, vel alterius generis cogitationibus consumunt. Non stimulantur ad inquirendum, quia nihil inveniunt: certum tamen est, nihil invenire, quia non inquireunt. Alii qui vitio contrario per excessum laborant, toti sunt in hoc opere, & cum anxietate immoderata, atque nimia perturbatione animi sua omnia recognoscunt. Utrumque
hoc

hoc vitium ex uno eodemque amoris
 proprii fonte scaturit. Primi quidem
 ex amore sui declinant peccatorum suo-
 rum conspectum: posteriores verò ex
 principio eodem horrent erratorum
 poenas, utque illas evitent timore per-
 celluntur ubi nullus est timor; & scru-
 tantur intima, ut culpas inveniant, etiam
 ubi non sunt. Si in examine non de-
 prehendant farraginem delictorum,
 seipsos torquent, & in extremas redi-
 guntur angustias. Suspiciantur de opere
 malo, quod ne quidem in mentem
 venit: liquidèque sibi adscribunt, quod
 nullatenus perpetrarunt: atque ex his
 ipsis scrupulis scrupuli pullulant alii
 atque alii. Dumque ex una parte per-
 suasum habent circumferre se conscien-
 tiam oneratam peccatis, & ex altera
 cæcos esse se qui delicta sua non videant:
 lancinant seipsos, excruciantque cor
 suum dolore noxarum magno, & fructu
 exiguo. Contingit utrique id quod
 peregrinantibus, qui aberrant à via
 rectâ, quam ignorant. Horum enim
 aliqui humi confident, neque student
 iter

iter profequi: aliqui se fatigant, percurruntque montes & valles, neque tamen hilum proficiunt. Amor proprius illis persuadet quietem, ne contendant frustra, atque operam perdant; his laborem iudefessum, ne traducant noctem sub dio. Utrumque oritur ex ignorantia viæ certæ. Idem prorsus evenit in re, quam agimus. Qui destituuntur legibus certis & regulis ad hoc opus determinatis, partim ab examine abstinere, partim cruciabili modo excedunt. Utrique errant damno suo gravissimo, siquidem ad profectum suum spirituale aspirant.

Primis illis, qui per defectum peccant, proderit haud parum, attendere ad verba S. Patris nostri, qui tria postulat in hoc puncto. I. *Rationem ab anima nostra exigere.* II. *Per horas singulas ex quo surreximus vestigando: & primò quidem circa cogitationem, deinde circa loquelam atque operationem.* III. *Eodem ordine quo in examine particulari traditum est.* Hæc tria, inquam, si servantur, conferent plurimum, tum
ut

ut superentur difficultates supra memorata; tum in primis ut excutiat vitium, quod oritur ex defectu. Verbum enim illud, *rationem exigere ab animâ suâ*, virtutis magnæ est, ut homo animo humili & demisso vivat, tamquam vitæ rationem aliquando redditurus, atque intra seipsum habens qui illam exigat. Etenim, *rationem exigere*, jurisdictionis vocabulum est, quam agnoscere reformidant, quibus peccandi libertas placet. Juxta illud Jobi: (a) *Vir vanus in superbiam erigitur, & tamquam pullum onagri se liberum natum putat.* In quæ verba Gregorius. (b) „ Fit „ plerumque ut anima pravis desideriis „ serviens, à jugo se divini timoris „ excutiat, & quasi in malorum per- „ petratione jam libera, omne quod „ voluptas suggerit implere contendat. Quisque igitur sibi persuasum habeat, pollere se jurisdictione in seipsum: neque aliter vitam instituat, quam rationem aliquando exactam Deo daturus, & ne rationis hujus dein reddendæ oblivio

(a) Job. 11, 12. (b) 10. Moral. 10.

vio subeat, jam nunc sollicitus sit ut quotidie illam exigat à seipso.

Hoc posito, rationem reddendam esse: supponendum ulterius veluti indubitatum, neque rationem ullam posse dari, neque exigi, nisi cum respectu ad regulam certam & determinatam, ad quam rationis æquitas appendenda sit. Ut, si ratio danda sit expensorum, necesse est pecuniarum summam certam & determinatam illi concreditam fuisse, cui dare rationem incumbit: cum his enim pecuniis tamquam regulâ commensuranda hæc ratio est. Si vitæ vel actionum danda ratio est, qualem exigit iudex à reo: oportet dari legem vel leges certas & determinatas, ad quas tum accusatio, tum sententia ipsa respiciant. Eodem prorsus modo nequit homo rationem exigere ab anima sua, nisi hanc referendo ad legem vel leges certas, secundum quas ipse se accuset, & in se sententiam ferat. Momentissimi doctrina hæc est: utpote à qua pendeat magna ex parte profectus omnis spiritualis. Propterea verissimè Thomas

mas

sit ut
 ndam
 ti in-
 allam
 m re-
 nina-
 open-
 pen-
 mam
 litam
 abit :
 regulā
 vitæ
 alem
 gem
 quas
 espi-
 quit
 sua,
 eges
 aset,
 nenti
 qua
 nnis
 Tho-
 mas

mas à Kempis (a) *Secundum propositum
 nostrum cursus profectus nostri.* Propo-
 situm, quod nobis formamus, lex &
 regula nostra est. Et quo perfectius
 fuerit hoc propositum, eo perfectio-
 res esse actiones nostras necesse est: ut-
 pote, quæ conformes esse debeant huic
 legi. Qui nihil proposuerit, nihil
 inveniet quod examinet: qui perfectiora
 proposuerit, in examine deteget defec-
 tus minores. Sicut enim latomum,
 aptantem lapidem, fugit, minusne an
 plus refecandum sit, nisi applicet regu-
 lam: ita se examinantem latet, an pec-
 caverit nec ne, nisi applicet actiones
 suas proposito sive legi, quam sibi præ-
 fixit. Adeò ut examen non sit aliud,
 quam secundum regulam præstitutam
 metiri opera diei cum propositis matu-
 tinis. Si non aliud proposuimus, quam
 evitare mortalia: examen præter mor-
 talia nihil inveniet. Si præterea con-
 stituimus hæc & illa venialia declinare:
 de his etiam arguet conscientia in exa-
 mine. Idem erit de imperfectionibus,
 quan-

(a) *lib. I. cap. 19. n. 2.*

quantumvis exiguis. Proin attendat unusquisque quouque extenderit propositum suum, circa modum orandi, circa sacrificium Missæ, Officium divinum, discursus familiares, mensam, animi relaxationes, &c. Mensura enim propositi, mensura erit profectus. Piscatores piscibus minoribus venandis intenti, retibus utuntur constrictioribus: rariora enim retia solos pisces majores capiunt. Aptanda sunt proposita vitiis, quæ emendare intendimus. Sunt qui proposita formant adeo laxa, ut vix sufficiant ad salutem. Istiusmodi retibus solæ ferè balenæ captantur: neque enim serviet hoc examen, nisi ut peccata gravia foetidaque deprehendant, cetera enim conscientiam illorum non pungunt. Quisquis igitur apud se constituit, vel medio die, vel vespere, à se exigere rationem: fixum habeat quando diem orditur sibi ipsi legem aptam certamque præscribere. Juxta illud ejusdem à Kempis: (a) *Mane propone, vespere discute mores tuos.* Sic vincitur difficultas

(a) *Ibidem num. 4.*

difficultas prima, quæ nascitur in intellectu. Quicumque enim legem sibi fixerit certam, sigillatimque proposuerit circa cogitationes, verba & opera: lucem & claritatem afferet rationibus, quando illas à se exegerit, excessumque & defectum facile observaturus est.

Remedium jam propositum ad lucem intellectûs ingentem, insignemque in cognitione sui profectum sufficeret: si nullum ab amore proprio poneretur impedimentum. Verum adversarius ille non patitur, æquos nos esse iudices animi nostri. Ah utinam examinaremus nos ipsos sine dissimulatione, sine involucris, sine adulatione: velumque procul removeremus ab oculis, quod amor proprius objicit, cum intuitum interiorem excæcat, & pervertit iudicium rationis! Amoris hujus vitio sæpissimè fit, ut dum in cordis secreto nos ipsos accusamus, simul etiam excusemus: dum reprehendimus, simul adulemur: dum castigamus, simul palpemus: idque etiam in defectibus clarè cognitis perspectisque.

spectisque. Hinc fit etiam, ut indig-
 nemur, si iudicium quod de nobis ipsi
 tulimus, aliorum iudicio confirmetur:
 neque enim tales haberi volumus, qua-
 les revera sumus, qualesque novimus
 esse nos. Propterea protinus evanescit
 iudicium jam ante à nobis ipsis latum,
 aliosque nos censemus quam sumus:
 neque jam nos ipsos novimus, quando
 iis adhæremus quæ de nobis alii credunt,
 qui minimè nos noverunt, Error hic
 accrescit non parum, ex eo quod indul-
 geamus & obsequamur affectibus malis.
 Hi enim, dum non corriguntur, sese
 occultant: dumque non apparent,
 persuadent se non adesse. Cæcitatibus
 hujus ab amore proprio progenitæ re-
 medium efficacissimum est, certare
 viriliter adversus vitium, quod aperte
 liquidèque perspicimus. Exemplo sit:
 silentium rigidum sibi indicat garrulus
 fabulator: deprimere se ubi vis studeat,
 qui corde inflato est: mansuetudini in-
 cumbat iracundus, &c. Posteaquam
 enim id ferventer inceperis, experire
 protinus & veluti manu continges vim
 affectuum

affectuum depravatorum & vitiorum
 tuorum: quæ (donèc deerat hoc duel-
 lum) consopita, & veluti mortua vide-
 bantur, ac propterea nequè apparebant,
 nequè sentiebantur: jam apparent &
 sentiuntur. Experimur vitiorum im-
 petum, quandò illorum imperiis relucta-
 mur. Qui enim luctatur, lapsum quem-
 libet ictumque minimum persentiscit:
 qui non luctatur, sinè sensu cadit &
 vulneratur. Rectè ex antiquis Patri-
 bus quidam: Dum patet janua, quili-
 bet ingreditur, nemine sentiente: non
 sic, quandò ostium obseratum est. Hoc
 ipsum ait cordi nostro accidere: paten-
 te enim janua cordis, intrare vitia &
 desideria prava, cordis domino igno-
 rante. Hoc certamen igitur aperit ocu-
 los mentis, ut erratorum numerus &
 gravitas intelligatur. Sicut enim amor
 proprius per conflictus hujus horrorem
 nos excæcat, ne culpas cognoscamus:
 ita superatâ hâc amoris proprii repu-
 gnantiâ, initoque adversus culpas con-
 flictu, ad illarum notitiam facile per-
 venit. Bellum enim hoc virtutis tan-

C

tæ

indig-
 is ipsi
 netur:
 qua-
 vimus
 nescit
 atum,
 imus:
 ando
 dunt,
 or hic
 ndul-
 malis.
 , sele
 rent,
 citatis
 æ re-
 ertare
 pertè
 o sit:
 rulus
 ideat,
 ni in-
 quam
 riere
 vim
 uum

tæ efficaciam est : ut quantumvis ratio
 per amorem proprium sopita sit , non
 possit jam non excitari à somno , & de
 duci ad sensum. Hoc remedium for
 talsè suggerit S. Pater , cum ait : *Per ho*
ras singulas vestigando , eodem ordin
quo in examine particulari traditum est
 In particulari examine , ut suo loco vi
 debitur , veluti bellum initur adversus
 vitium , ut extirpetur : propterea quod
 præscribitur , ut erratorum numerus in
 quiratur , & annotetur , procurando
 ut hic numerus diminuatur in dies. Se
 de his alibi. Alteram etiam methodum
 ad eludendas amoris proprii versutias su
 peraddere possumus , valde efficacem
 multumque usurpatam à Sanctis , han
 scilicet : Non gratanter dumtaxat ac
 mittere monita aliorum , verum etiã
 orare atque urgere ut candidè moneant
 Tantò enim alter , qui sententiam de
 me pronuntiat , veritati propior est
 quantò remotior ab affectibus , qui ju
 dicio rectum excæcant : dumque alii
 idem affirmant , quod in me ipse expe
 rior , tum deniquè huic judicio me
 firmitèr adhærebo.

Su

Supereſt difficultas à diſtractionibus ſenſuum, & evagatione cogitationum. Eſſi huic malo non parùm illa medeantur, quæ de propoſitis legibusque certis ſibi præfigendis jam dicta ſunt, utpotè quæ ſingularem in examine attentionem conciliant, præcipuè ſi de horâ in horam revocentur ſingula ad iudicium: juverit tamèn monere quantum conferat ad vitam, ſivè ſecundùm vitæ Religioſæ, ſive ſecundùm prudentiæ benè Chriſtianæ dictamen ritè inſtituendam, omnes diei horas in officia certa diſtributas habere, & actiones omnes tempore determinato peragere. Ut adeò dies noſtri & hebdomades typographia quædam ſint, in quâ omnes ſingulæque paginæ archetypon referunt. Confert id plurimùm ad lucroſam uſuram temporis, ad accommodam actionum conſonantiam, ad affectuum perverſorum frænnum, ad cordis æqualitatem, ad ſerenitatem quietemque ſpiritus, & ad alia plura, quæ experientia docebit. Sed in primis adjumento eximio eſt hæc methodus, ut in examine

is ratio
, non
, & de
am for
Per ho
ordin
tum eſt
loco v
dverſu
ere aqu
erus in
urand
es. Se
hodur
atias ſu
cacem
, han
ixat ac
i etiã
oneam
iam d
or eſt
qui ju
que al
e expe
o me
Su

mox occurrant errata, quæ indagamus. Atque hoc præ tendit S. Pater, dum requirit, ut peccata *per horas singulas* vestigemus, circa cogitationem, loquelam, & operationem. Supponit enim hæc doctrina, actionibus nostris ordine aliquo convenienti suas horas & tempora designata esse: sic enim facilius excutimus singulas. Quemadmodum dum chartam quamdam quærimus inter plurimas, facili negotio illam assequimur, quandò suis locis & scriniis omnia locata sunt; contrà verò difficultatem summam incurrimus, si suis deque singula confusa jaceant: sic etiam in actionibus benè ordinatis facillime deprehendimus, & factum, & facti modum, ceteraque adjuncta: & an hodiernus dies melior, quam hesternus. Qui verò sua temerè, & veluti fortuito facit, quomodò inveniet quæ inquirit? Ne quidè illi ipsi notum est, quid egerit, vel quomodò egerit. *Via impiorum tenebrosa: nesciunt ubi conruant,* inquit Salomon. (a)

Ha

(a) Prov. 4, 19.

Hæc ergò sunt quæ adjumento esse possunt languentibus, qui conscientiam non examinant, defectu materiæ. Quis enim adeò cæcus sit, qui ubi leges certas & determinatas sibi præscripserit, non videat, utrum illas violaverit, nec ne? Quis tam excors, qui rebellionem affectuum non sentiat, ubi statuerit cum illis tamquàm adversariis congregari? Quis tam distractis sensibus, ut non facilè illos colligat, si certis horis & temporibus sua omnia egerit?

CAPUT V.

De vitio circà Punctum tertium ab excessu.

Alterum extremum eorum est, qui enormiter anxii conscientiam adeò vehementer emungunt, ut eliciant sanguinem: & se torquent ut in lucem sibi minutias proferant, quæ reconditæ sunt, & in occulto latent. Originem ducit hic error ex eo, quod sibi fingant ad puritatem nitoremque animi perveniri non posse, nisi quicumque noxas & cuiusque noxæ mensuram & pondus in examine assequantur: rati in hoc officio hujus adeò laudati exercitii efficaciam versari. Non ita est: inquirendum in culpas fide bonâ, quas absquè his æstibus animi procellosis nosse possumus: visque omnis examinis collocanda in dolore & proposito emendationis de culpis deprehensis. Etenim ex harum cognitione & emendatione lux animo suboritur nova,

nova, per quam ocyùs illæ ipsæ macu-
 læ reconditæ, aliæque minutiores dete-
 guntur. Has verò assequi absquè lucis
 hujus accessu, non magis integrum est
 atquè legere librum, aut sinè oculis,
 aut loco obscuro. Etsi enim liber mul-
 ta contineat, multaue inibi legi pos-
 sint: quis tamèn modus ut legantur,
 quantàcumque diligentia & attentione
 adhibitis, si vel oculis caret lector, vel
 lumine? Negari haud potest, occul-
 tiores culpas in corde involvi plurimas,
 præsertim veniales & leviores: verum
 illas quis assequetur, cui lux deest?
 Quo verò conatu ad lucem hanc per-
 veniet, quam Deus, ut ait Job, (a) *in*
manibus abscondit? Quid porrò de il-
 lis, qui indagine suâ cogitationem avent
 distinguere à consensu, motum delibe-
 ratum à non deliberato, libertatem
 perfectam ab imperfectâ, ut mathema-
 ticè definiant culpæ mensuram? Intereà
 dum id agunt, veniunt redeuntque co-
 gitationes eadem, & illam ipsam cul-
 pam renovant, quam examinant: im-
 pli-

C 4

(a) Job 36, 32.

ab ex-

t, qui

am a-

t, ut

ent ut

, quæ

latent.

quod

emque

qual-

emen-

quan-

o lau-

Non

de bo-

ni pro-

omnis

z pro-

depre-

itione

oritur

nova,

plicantque iis rebus memoriam, quarum remedium unicum est oblivio. Dum arbitrantur rem acu se tetigisse, implexiores se comperiunt, & tenebris spissioribus involutos quam in principio. Subit enim inquietis novæ progenies, cum reflectunt animum supra hos ipsos examinis sui discursus: dumque descendere nituntur in abyssum impenetrabilem, miserè se ipsos submergunt. Hæc omnia quantum vires nostras excedunt, tantum fructu carent, vel certè exilem referunt. Demus enim per hæc omnia perveniri ad culparum quarundam notitiam, ut illas emendemus, & in Sacramento nos accusemus. Quid indè? Cum nihil sit quo obstringamur ad inquisitionem adeo duram & rigidam, præsertim in levioribus. An emolumentum tantulum quidquam habet æstimationis, comparatum cum damnis gravissimis, quæ per istiusmodi examen incurrimus? Hinc enim spiritus veluti suffocatur, cor affligitur, intellectus obnubilatur, voluntas diffidit, totus homo interior coarctatur, ine-

ptul-

ptusque fit ad nobiliora exercitia carita-
tis, quæ dilatari gestit & ampliari.
Laudo te, si vestis maculam eluis: non
tamèn si hanc eluendo corrumpis ve-
stem, aut frangis. Laudo, si potionem
medicâ stomachi pellis humores malos:
non sic tamèn ut periculo vitam expo-
nas. Quis mente sanus gladium exe-
rit, ut culicem mactet? Quis lapidem
torquet in muscam? Arma viribus ini-
mici conformantur: & ne damnum lu-
cro præponderet, providetur. Aurifo-
dinas subministrat humus, è quibus
verum aurum eruitur: verùm adeò par-
cum, ut expensæ laboris spem lucri
superent, & propterea negliguntur.
Idem prorsus suadendum est in exerci-
tiis pietatis. Repudianda in examine
sunt ea, utcumquè spem faciant edu-
cendi aurum aliquod humilitatis pro-
priæque cognitionis, in quibus exiguum
lucri stat impensis enormibus.

Pro remedio mali adeò affligentis,
documenta profero quinque, ex iis pro-
fluentia, quæ jam tradidimus. I. Exa-
men semper instituitur super proposito
C 5 sive

sivè lege determinatà, juxtà illud Apostoli: (a) *Sic curro, non quasi in incertum; sic pugno, non quasi aërem verberans.* Docet igitur ad metam determinatam currendum esse, & decertandum cum hoste certo. Quamquam enim proposita generalia à Deo sæpissimè suggerantur, ut boni, ut mortificati, ut perfecti simus: non tamen ut examini subserviant hæc inspirantur, sed ut quisque stimulos hosce adaptes certis actionibus singulatim. De bonitate enim, mortificatione, perfectione, generatim disquirere, cum ex principiis radicibusque admodum differentibus adversus virtutes illas errare possit, est currere quasi in incertum, & aërem verberare: undè labor oritur ingens, fructus nullus. II. Propositum sivè lex certa, quæ dirigit examen, sit de re particulari, & proportionem habente cum statu profectuque nostro præsentis. Id monere videtur à Kempis. (b) Posteaquam enim dixisset, *Semper*

(a) I Cor. 9. 26.

(b) l. I. c. 19. n. 3. & 5.

Semper aliquid certi proponendum est, & contra illa precipue, quæ amplius nos impediunt, quod ad documentum nostrum primum referendum est: subiungit, Non possunt omnes habere unum exercitium, sed aliud isti, aliud illi magis deservit: quod huic secundo quadrat. Errant igitur, qui æmulari cupiunt, quæcumque vel vident fieri, vel facta audiunt: qui student imitari illustria præclaraque gesta Sanctorum: qui discruciantur immodicè ad inordinati cuiusdam affectûs impulsu invitis subrepentem, cum non satis sollicitè illos doment quos spontaneos habent: qui dum defectibus maioribus etiamnum subduntur, toti sunt in evellendis quibusdam minoribus. Curis illi enim verò se fatigant, in diffidentiam tandem desperationemque rei consequendæ degenerantibus: ut si quis nitatur finè scalis in altum conscendere. Quamquam enim laude dignum sit ad ipsum perfectionis apicem intendere animum: prudentiæ tamèn debitæque humilitatis est, cognoscere statum præsentem,

l Apo-
incer-
verbe-
deter-
certan-
nquam
capilli-
nortifi-
nen ut
antur,
adapte-
De bo-
perfe-
um ex
m dif-
erran-
ertum
oritur
ositum
n, si
em ha-
nostro
Kem-
xisset,
Semper

& per gradus ad summa conscendere, nequè sinè alis volatum prætere, quod occasionem parit ruinæ. III. Restrīgendum examen ad tempus certum: à tempore scilicèt *ex quo surreximus*, usque ad præsens. Sic nimirum, ut tandem aliquandò finis sit excutiendorum præteritorum, & timendorum futurorum modus: qui solent esse gurgites duo, quibus cogitationes discursusque nostri malè abripiuntur. Postquam iudicio prudentis Confessarii præterita discussa sunt quantum sufficit: ad discussionem diei præsentis totâ attentione animus applicetur. Præterquam enim quod ad unicam hujus diei causam ventilandam hoc iudicium instituat: non alius inveniatur modus, vel aptior, vel facilior, ut & præteritis & futuris rectè provideatur, quam sollicitè incumbendo in diem præsentem. IV. Propositum sive lex non labendi sit ejusmodi, ut interea persuasum habeat, ex naturæ infirmitate fieri posse ut sæpius relabatur, Proindè, cum reatum suum observaverit, non abiciat ani-

animum, nequè ultrà modum commoveatur: sed à Dco veniam precetur de lapsu, gratias agat de non lapsu, propositum renovet, & remedia provideat pro futuro. V. Circa culpas, quas excutit, illas solas inquirat, quas facili negotio assequi potest: neque vim sibi inferat, ut disquisitionibus superfluis cordis fundum scrutetur. Qui fontem immundum purgat, cœnum indè ceterasque immunditias eruit: & quamquam fontis aquam hinc turbari contingat, non movetur propterea, ut terram etiam & arenam ex fundo pergat eruere: nequè enim hâc ratione fons clarescet. Ut defæcata & pellucida reddatur aqua, remedium unicum est, hanc non movere: tum enim spontè suâ subsidet, quidquid aquarum nitorem tollit, & post morulam aliquam hæ fient crystallinæ, Hoc ipsum agendum est, ut anima purgetur. Eximantur peccata graviora, quæ illam inficiebant: & ex levioribus illa, quæ collectu facilia sunt, secundùm propositum matutinum, gradumque profectus

præsens. Et quantumvis hic turbari
soleat conscientia, cum ex inquisitione
deprehendit reatum suum: non tamen
ideò sinè termino producendum exa-
men, sed potius cessandum est ab hoc
opere, dandaque animo quies, qui
sensim ad serenitatem pacemque deve-
niet, luceque novâ suboriente firma-
bitur, & intelliget inanes malèque fun-
datos timores suos fuisse.

His modis occurritur importunis
quorundam curis in hac discussione
nimium excrecentibus: docebitque
experientia, post adhibitam in hoc
puncto tertio diligentiam moderatam,
exercitii hujus virtutem, & robur, in
quarto quintoque puncto situm esse.

CAPUT VI.

*De Puncto quarto Examinis,
& quid sit Compunctio.*

PUNCTUM quartum Examinis est, *Poscere veniam pro delictis: quintum, Proponere cum Dei gratiâ emendationem.* Ad hæc duo puncta referuntur priora tria, tamquam ad finem. Ut quid enim peccata cognoscere, nisi ut eadem detestemur, & emendemus? Actus hic uterque præcipui passus sunt gradientium viam purgativam, & proposita duo primi ponderis incipientium viam virtutis, & veluti anima Exercitiorum primæ hebdomadæ. Quoniam verò in his vitæ spiritualis exordiis, quæ purgant animam, annis totis, & per vitam omnem immorari non licet, sed ad ulteriora progrediendum est: conducit summoperè fructum hunc utrumque stabilem reddere, & quotidie innovare. Hoc autem fit in Examine, per considerationes quasdam

quosdam & motiva, quæ ex Meditationibus Hebdomadæ primæ selecta in promptu habemus, ut pungamus cor nostrum, & dolorem vivum de peccatis exprimamus. Mirabile videri potest, in hoc opere quosdam mortuorum, quosdam vivorum consimiles esse. Mortuos assimulant, qui feralem mortalis culpæ ictum non sentiunt, adhibitisque adminiculis variis non pulsant feriò aures divinæ misericordiæ, ut per dolorem revertantur ad cor. Alii è contrario, vivorum instar, amaris lacrymis culpas etiam levissimas deslent, atque implent illud Davidis, *compungimini*. Quid sibi velit verbum hoc, interpretatur Chrysostomus in hunc modum.

„ (a) Excita iudicium conscientiae tuæ
 „ .... cogitationes malas fodica, &
 „ dilania, & de eis poenam sume, occide cogitationem quæ peccavit....
 „ Pungite, stimulate quæ in cordibus vestris dixistis punite, animadvertite.
 „ te. „ Verbis aliis atque aliis inculcat hoc unum, examinis hujus comites

(a) In Psalm. 4.

tes esse dolorem castigationemque culp-
parum, ut emendentur: hoc enim sibi
velle Compunctionem. Dicendum igitur
nobis, quid sit Compunctio, quæ
sint ejus impedimenta, quæ adjumen-
ta, quâ ratione semper in nobis con-
servanda sit.

Compunctionem vocamus dolorem
sensibilem, qui cor affligit: vocabulo
desumpto ab eo, qui stylo pungitur.
Idem igitur est Compunctio, quod do-
lor, afflictio, tristitia. Hinc alibi Da-
vid: *(a) Ostendisti populo tuo dura: po-
tasti nos vino compunctionis.* Hoc est
vino amaro tristitiæ & doloris. Sensus
ille tristitiæ, cum ex damnis tempora-
libus, vel ex alieni boni invidiâ oritur,
vanus & perniciosus est, indicatque
animum rebus terrenis affixum, ac
propterea luci cælesti oculos, & divi-
nis inspirationibus aures claudentem.
Ut in Judæis videre est, dolentibus de
jacturâ temporalium, intemperantèr
legem suam zelantibus, & invidenti-
bus Christo Domino, illumque aver-
fantibus

(a) Psalm 59. 5.

fantibus. Hoc enim omne Paulus tribuit spiritui Compunctionis, cum ait: (a) *Dedit illis Deus spiritum compunctionis: oculos ut non videant, & aures ut non audiant, usque in hodiernum diem.* Contrà verò, quando dolor ille proficiscitur ex miseriis & damnis spiritualibus, Deique offensâ, sanctus atque utilis est, disponitque vehementer ad lucem divinam, cælestemque consolationem. Id docet à Kempis, cum ait: (b) *Si vis aliquid proficere, conserva te in timore Dei, & noli esse nimis liber: sed sub disciplina cohibe omnes sensus tuos, nec inepte te tradas lætitiæ. Da te ad cordis compunctionem, & invenies devotionem. Compunctio bona multa aperit, quæ dissolutio citò perdere consuevit.* Ad doctrinæ hujus confirmationem sufficiat ipsius Christi autoritas, dicentis: c) *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Et iterum: (d) *Vae vobis, qui ridetis nunc: quia lugebitis* &

(a) Rom. II. 8.

(b) Lib. I. c. 21. n. 1. (c) Matt. 5. 5.

(d) Luc. 6. 25.

& flebitis. Compunctionem utram-
 que, vanam illam & perniciosam, at-
 que hanc solidam utilemque comple-
 ctitur Paulus, his verbis (a) *Quæ se-*
cundum Deum tristitia est, pœnitentiam
in salutem stabilem operatur: sæculi au-
tẽm tristitia mortem operatur. Ecce enim
hoc ipsum, secundum Deum contristari
vos, quantam in vobis operatur sollici-
tudinem: sed defensionem, sed indigna-
tionem, sed timorem, sed desiderium,
sed emulationem, sed vindictam. Quasi
dicat, videte quot quantaque bona nata
sint per reprehensionem meam. Hæc
enim operata est sollicitudinem, ad Dei
gratiam recuperandam: defensionem mei,
qui vos corripui: indignationem, ad-
versus peccata: timorem peccandi post-
hac: desiderium satisfaciendi: emula-
tionem, sive zelum corrigendi delin-
quentes: vindictam deniquẽ in iis ad
quos pertinet vi officii, ut culpæ per
pœnitentiam castigentur. Tum con-
cludit: In omnibus exhibuistis vos, in-
contaminatos esse negotio: declarando
 non

(a) 2. Corin. 7. 10.

non habere vos partem in illo peccato.
 En utilitates plurimas, quas teste Paulo
 generat *tristitia secundum Deum*, sive,
 quæ nascitur ex peccatis. Verum illa,
 quæ ex damnis temporalibus provenit,
 ut damnosa non sit, inutilis certè est.
 Id eleganter probat Chrysostomus,
 docens non aliâ de causâ tristitiam à
 Conditore naturæ nobis inditam esse,
 nisi ad remedium peccatorum, Audia-
 tur. “ (a) Mortem lugere omittens,
 „ luge peccata, ut ipsa deleas. Propter
 „ hoc enim tristitia facta est, non ut
 „ in morte, aut in ullâ aliâ re tali
 „ doleamus, sed ut ipsâ utamur ad de-
 „ lenda peccata. Et quod hoc verum
 „ sit, exemplo facio manifestum.
 „ Remedia medicinalia propter illos
 „ tantùm morbos facta sunt, quos
 „ tollere possunt: non propter illos,
 „ quos nihil adjuvare possunt. Puta,
 „ adhuc enim manifestiorem volo
 „ rationem facere, medicamentum
 „ oculos lippientium tantùm juvare
 „ valens, nullum alium ob morbum,
 „ sed

(a) *Homil. 5 ad Popul. antè med.*

„ sed propter oculorum ægritudinem
 „ tantum factum esse, negare quis
 „ posset? Non propter stomachum,
 „ nequè propter manus, nequè propter
 „ ullum aliud membrum. Transferamus
 „ igitur rationem ad tristitiam: & in-
 „ veniemus, quod accidentium nobis
 „ nihil adjuvat, peccatum verò solum
 „ corrigit. Certum igitur quod propter
 „ hujus sublationem tantum concessa
 „ est. Percurramus ingruentium nobis
 „ malorum quodcumque, & tristitiam
 „ superaddamus, & videamus quid ex
 „ hac fiat utilitatis. Mulctatus est
 „ quispiam pecuniis: tristatus est,
 „ mulctam non emendavit. Filium
 „ amisit: doluit, mortuum non re-
 „ suscitavit, nec defuncto profuit.
 „ Flagellatus est quis, alapis cæsus,
 „ contumeliis affectus: doluit, non
 „ revocavit contumeliam. In ægritu-
 „ dinem gravissimam quis incidit:
 „ doluit, ægritudinem non sustulit,
 „ sed & difficiliorem reddidit. Vides
 „ horum nulli prodesse tristitiam?
 „ Peccavit quis, tristatus est: pecca-
 „ tum

„tum delevit, dissolvit debitum.
 Haftenus Chrysoftomus. Propterea
 hanc tristitiam cognitioni peccatorum
 S. P. N. subjungit. Sicut enim solent
 medico non sufficit detegere morbos,
 sed medendis malis remedium applicat;
 ita etiam hic Medicus non solum do-
 cet peccata cognoscere, quod egerat in
 puncto tertio, sed in quarto praescribit
 remedium, tristitiam scilicet & com-
 punctionem.

Hæc compunctio adeò efficax, quam
 Apostolus vocat *tristitiam secundum*
Deum, supponit abesse ab intellectu
 tenebras & errorem, quibus impeditur
 discretio inter vera bona & vera mala
 sic ut animus noverit vera bona hæc
 sola esse, quæ ad finem ultimum con-
 ferunt; sola mala, quæ huic fini obsunt.
 Hanc notitiam supponit primum pun-
 ctum Examinis: ubi antè omnia de
 beneficiis spiritualibus Deo gratias
 agimus; de temporalibus verò, qua-
 tenus ad spiritualia consequenda, & ad
 finem nostrum conducunt. In secundo
 puncto fatemur, paucis nos veris bonis
 &

& plurimis veris malis instructos esse :
 ac propterea humiliter lucem petimus,
 ut vera mala nostra noscamus. In tertio
 indagamus, quænam ex his malis in-
 currerimus isto die. In quarto appen-
 dimus vera bona & vera mala, dando
 suum pondus utrisque quod reverâ
 merentur, ut anima compungatur,
 Sicûtenim pars corporis faucia dolorem
 sentit, quandò levissimè tangitur: sic
 animus hâc veritate illustratus, res
 mundanas contemnens, & spirituales
 plurimi faciens, quandò per discussionem
 pluribus veris malis se circumdatum
 videt; per motiva idonea, quæ tibi jam
 antè comparavit, facili negotio dolo-
 ris sensu movetur, & veluti spinis ictis
 ad spiritum compunctionis deduci-
 tur.

Hinc sequitur compunctioni non
 aliud magis obistere, quam cor durum:
 hoc enim obstinatione suâ armatum,
 aculeos qui dolorem animi excitare
 possunt, non persentiscit. Illustris de
 hâc re locus est apud S. Bernardum,
 ubi cordis duri effectus graphicè expo-
 nit.

nit. (a) " Cor durum est, inquit
 „ quod nec compunctione scinditur
 „ nec pietate mollitur, nec movetur
 „ precibus: minis non cedit, flagellatur
 „ duratur. Ingratum ad beneficia est
 „ ad consilia infidum, ad iudicia fur-
 „ dum, inverecundum ad turpia, im-
 „ pavidum ad pericula, inhumanum
 „ ad humana, temerarium ad divina
 „ præteritorum obliviscens, præsentium
 „ negligens, futura non providens.
 Hæc Bernardus, primo loco tamquam
 omnium reliquorum caput constituens
 compunctione non scindi, neque
 damnis spiritualibus dolere.

(a) *De considerat. l. I. c. 2.*

CAPUT VII.

De tribus impedimentis Compunctionis.

TRia sunt potissimum quibus cor induratur, atque adeo tria quæ compunctionem impediunt: abundantia occupationum, abundantia prosperitatum temporalium, & consuetudo peccandi. De his ita à Kempis, Capite de compunctione cordis. (a) De primo: *Felix, qui abjicere potest omne impedimentum distractionis, & ad unionem se recolligere sanctæ compunctionis.* De secundo: *Felix, qui à se abdicat, quidquid conscientiam suam maculare potest, vel gravare.* De tertio: *Certa viriliter, consuetudo consuetudine vincitur.*

Ad primum quod attinet, occupationum scilicet multitudine cor obdurari, notat etiam Bernardus ad Eugenium Papam, his verbis. (b) „ Hinc
D „ tibi

(a) *Lib. I. c. 21. n. 2.*

(b) *De Consid. l. I. c. 2.*

„ tibi timui semper, & timeo, ne di
 „ lato remedio dolorem non sustinem
 „ periculo te irrevocabiliter desperat
 „ immergas. Vereor, inquam, n
 „ in mediis occupationibus, quoniam
 „ multæ sunt, dum diffidis finem
 „ frontem dures: & ita sensim teipsum
 „ quodammodò sensu prives justit
 „ lisque doloris. Multò prudenti
 „ te illis subtrahas vel ad tempus: qu
 „ patiari trahi ab ipsis, & duci cer
 „ paulatim quò tu non vis. Quam
 „ quo? Ad cor durum. “ Tum re
 „ tis cordis duri miseriis, quas ex ill
 „ dedimus suprà, sic concludit. „ E
 „ quo trahere te habent hæ occupatio
 „ nes maledictæ: si tamen pergis, n
 „ coepisti, ita dare te totum illis, n
 „ tui tibi relinquens. “ Eodem tpi
 „ tu scribit Chrysostomus libro 2 d
 „ Compunctione. (a) Oportet ergò bon
 „ hujus volentem adire principia, priu
 „ animo & mente secedere ab omni
 „ perturbatione ac fluctuatione visibi
 „ lium, atque ad illa conscendere &

(a) *In principio.*

„ penetrare silentia, ubi quies summa,
 „ tranquillitas jugis, pura serenitas. „
 Ratio manifesta est: quānam enim ra-
 tione fraudes rerum illarum, quæ ni-
 hil minus sunt quam quod esse viden-
 tur; & præterea deceptio meiipsius,
 qui foris alius meliorque videor, quam
 intus sum, in mediā tot occupationum
 inquiete detegi possunt: cum in ipso
 profundo silentio summāque tranquilli-
 tate operosè laborantes vix hæc assequa-
 mur? Præsertim, cum occupationes
 negotiaque externa similia sint fluctibus
 maris: qui, si te illis committis,
 paulatim magis magisque te à littore
 removent, ita ut, cum in profundum
 te detrusum compereris, nec velis nec
 possis ad terram remeare. „ Nonnulli,
 „ inquit Gregorius, (a) toto cordis
 „ adnū sū sæcularibus curis inserviunt.
 „ Has, cum adsunt, se agere exultant:
 „ ad has, etiam cum desunt, diebus
 „ ac noctibus cogitationis turbidæ æsti-
 „ bus anhelant. Cumque ab his,
 „ cessante forsitan opportunitate, quie-

D 2

„ ti

(a) *Pastoralis cura part. 2. c. 7.*

„ ti sunt , ipsâ deterius suâ quiete fa-
 „ tigantur. Voluptatem namque cer-
 „ sent si actionibus deprimuntur : la-
 „ borem deputant, si in terrenis ne-
 „ gotiis non laborant. Quod cum
 „ magno dolore Jeremias Prophet
 „ conspiciens, quasi sub destructione
 „ templi deplorat, dicens : a) *Quo*
 „ *modo obscuratum est aurum, mutatum*
 „ *est color optimus, dispersi sunt lapides*
 „ *Sanctuarii in capite omnium platea-*
 „ *rum?.....* Aurum igitur obscuratur
 „ cum terrenis actibus sanctitatis vi-
 „ polluitur..... Cum quilibet po-
 „ sanctitatis habitum terrenis se actibus
 „ inserit, quasi colore permutato ante
 „ humanos oculos ejus reverentia de-
 „ spectâ pallefcit. Sanctuarii quoque
 „ lapides in plateas disperguntur, cum
 „ causarum sæcularium foros, lata in-
 „ nera expetunt hi, qui ad ornamen-
 „ tum Ecclesiæ internis mysteriis
 „ quasi in secretis Sanctuarii vacan-
 „ debuerunt. “ Verum his missis
 „ sufficiat dicere ad propositum nostrum

quo

(a) *Thren. 4: 1.*

quod quemadmodum humus, quæ in plateis prætergradientium pedibus perpetuò calcatur, sensim indurescit, & lapidescit: ità etiam, longèque magis indurescant corda, quæ negotiis assiduis implicantur, tantòque à compunctione remotiora sunt, quantò negotiis illis tenacius adhærent.

Prætexunt illi excusationes varias, quas accuratè refellit à Kempis (a) Antè omnia allegant utilitatem proximi, propter quam laudabile sit deferere otium & quietem. Quasi verò laudem mereatur, te negligere, ut alteri pro-
fis. Habeas, inquit, semper oculum super te primum, & admoneas te ipsum specialiter, præ omnibus tibi dilectis. Cer-
 tum est eos qui suorum ipsorum obliti in proximorum commoda effunduntur, irretiri negotiis ad se non pertinentibus, nequè sibi commissis, sensimque etiam implicari majorum & superiorum suorum curis. Propterea ait: *Non tibi attrahas res aliorum, nec te implices curis majorum.* Caritatis benè ordinatæ

D 3

of-

(a) Ibid. n. 3.

ficia numquam ità excreſcent, neque
 mentem adeò abſorbeant, ut ſuffocent
 ſpiritum compunctionis: dummodò ab
 iis, quæ vel aliorum, vel majorum
 ſunt, abſtineatur. Quapropter plurimi
 de hâc veritate convicti, occupationum
 tamen retibus intemperanter impliciti,
 aliorum importunitates cauſantur, quæ
 ab invitis, & reluctantibus officia hæc
 extorqueant: atque hoc fraudulentò
 velo, & ſibiipſis imponunt, & ceteris
 imponere ſtudent. Hinc ſubjungit
 idem: *Si tu ſcis homines dimittere, ipſi
 te dimittent tua facta facere.* Explora-
 tum eſt haud minus, labore diligentia-
 que non exiguâ opuſeſſe, ut memoriz
 favoriſque hominum velificemur; rem
 verò eſſe perfacilem, aliorum negotia
 derelinquere: neque aliam ut homines
 nos deſerant diligentiam poſtulari, quam
 ut illos deſeramus. Hinc ſi veritati
 locum damus, fatendum eſt, nos
 propterea non renuntiare hominibus,
 ne ipſi nos deſerant. Addit igitur
 pientiffimus ſcriptor: *Si non habes fa-
 vorem hominum, noli ex hoc triftari:*
ſed

*sed hoc tibi sit grave, quia non habes te
satis benè & circumspèctè, sicut deceret
Dei servum.* Doctrinam hanc circà
occupationum frequentiam, ex libello
illo aureo huc transferendam putavi:
quia de compunctione loquens, quam
tractamus, nihil eorum prætermittere
videtur, quæ faciunt ad hanc mate-
riam.

Non ab occupationibus superfluis
dumtaxat cor induratur, verum etiam
à felicitatis terrenæ, lætitiæ vanæ, &
carnalium concupiscentiarum affluxu:
his enim compunctio, justusque de
peccatis dolor similiter sustocantur.
Rationem ex Chrysostomo audiamus.

(a) "Sicut impossibile est, ut ignis in-
" flammetur in aquâ: ita impossibile
" est compunctionem cordis vigere in
" deliciis. Contraria enim hæc sibi
" invicem sunt, & peremptoria. Illa
" enim mater fletûs, hæc mater est ri-
" sûs: illa cor constringit, hæc dissol-
" vit: illa animæ alas annectit, & vo-
" lare facit in cælum: hæc ei plumbi

D 4

„pon-

(a) *De Compunctio. l. 2. antè med.*

„ pondus imponit, & demergit in in-
 „ fernum. “ Pluribus hæc prosequitur
 idem S. Pater. Quantò inimicus hic
 blandior, naturæque propensionibus
 accommodatior; tantò etiam validior
 est, pluresque victorias numerat, nil
 strenuè repugnemus. Optimè hic ob-
 servat idem à Kempis, huic hosti
 nostro vires tantas esse, (a) *propter le-
 vitatem cordis*, quod faciliè rebus ju-
 cundis abripitur, cum tamen in hoc
 exilio, tot inter culpas, totque illarum
 poenas, innumeræ lacrymandi causa
 occurrant: veramque contritionem sen-
 tiendi, non tantum non possit afferre
 gaudium mundana prosperitas, sed
 potius tristitiam augeat, & dolorem.
 Hinc autor idem ità scribit: (b) *Ne
 inepte te tradas letitiæ. Da te ad cordis
 compunctionem, & invenies devotionem*
 .... *Mirum est quod homo potest um-
 quam perfectè in hac vitâ lætari: qui
 suum exilium, & tam multa pericula
 animæ suæ considerat, & pensat. Pro-
 pter levitatem cordis, & negligentiam* de-

(a) num. 2.

(b) num. 1.

defectuum nostrorum, non sentimus animæ nostræ dolores: sed sæpè vanè ride-
mus, quando meritò flere deberemus.
Non est vera libertas, nec bona lætitia,
nisi in timore Dei cum bonâ conscientia
Et infra: (a) Quando homo est perfectè
compunctus, tunc gravis, & amarus est
ei totus mundus. Etenim hunc Deus
lacrymis nutrit, veluti cibo & potu, se-
cundum mensuram. Ciboque illo, &
potu tantoperè roboratur, ut nihil dul-
ce videatur, nisi quod lacrymas ciet;
nihil amarum, nisi quod has exsiccat.

Tribus modis, veluti totidem anti-
dotis, reprimatur inepta lætitia, quam
consolationes mundi, carnisque volup-
tates progenerant. I. Adversitatibus à
Deo immixtis, per jacturam bonorum,
honoris, sanitatis, aliasque, quæ in-
tentionibus, gustuique nostro repu-
gnant, voluntatem vitiosam infringunt,
viamque interturbant quam gradieba-
mur. Tantumdem enim hoc est, at-
què saburrare navem, ne vento prospe-
ro evertatur: pondusque cordi adjice-

D 5

re,

(a) num. 4.

re, ut ne levitate suâ extrâ se vagetur, sed intus in seipsum reflectat, vanitatem apparentium bonorum intelligat, veraque mala deplorare discat. Hinc idem laudatus scriptor: (a) *Utilius est sepe & securius, quod homo non habeat multas consolationes in hac vita, secundum carnem præcipuè. Divinis enim consolationibus destituimur, ex eo, quod contritionem cordis non quaerimus, neque consolationibus terrenis sincerè renuntiamus.* II. Per poenitentiam corporalem, quâ doloribus, & asperitatibus corpus affligitur. Maximo perè enim juvatur anima, ut deploraret peccati culpam, dum corpus sentit peccati poenam. De quo sic auctor idem. (b) *Si futuras inferni sive purgatorii poenas cordialiter perpenderes, credo quod libenter laborem, & dolorem sustineres, & nihil rigoris formidares. Sed quia ad cor ista non transeunt, & blandimenta adhuc amamus, ideo frigidi & valdè pigri remanemus.* III. Cordis denique levitati directè opponitur, id quod

(a) num: 3.

(b) num. 5.

quod S. P. Ignatius præscribit Additio-
ne 8, Hebdom. primæ. *Ut à risu, ver-
bisque risum provocantibus maximè ab-
stineam.* Pœnitentiis quidem corpo-
ralibus, aliisque rigoribus permittit
Sanctus in Exercitiis plus & minus,
secundum differentiam exercitiorum,
& exercitantis dispositionem: sed in
hoc consilio suo requirit constantiam,
vultque illud omni tempore, & in o-
mnibus exercitiis manuteneri. Spiritus
veritatis maximè ferius est, & joco-
rum levitati maximè adversatur. Ver-
ba enim risum provocantia risûs mater
sunt: risus verò noverca compunctio-
nis.

Tertium, quo cor induratur, con-
suetudo peccandi est: & veluti lapis se-
pulchralis spiritui mortuo superpositus.
Hic antè omnia tollendus est, si desi-
deramus ut Lazarus noster resurgat. De
quo Bernardi ad Papam Eugenium ver-
ba aurea audiamus. (a) „ Quid non
„ evertit consuetudo? quid non affi-
„ duitate duratur? quid non usui ce-

D 6

„dit?

(a) *De consid. l. I. c. 2.*

agetur,
vanita-
elligat,
Hinc
ilins est
habent
secum.
s enim
ex eo,
quæri-
terrenis
pœni-
bus, &
Maxi-
deplo-
s sentit
auctor
purga-
, credo
z susti-
s. Sed
blan-
idi &
Cordis
r, id
quod

„ dit? Quantis, quod præ amaritudine
 „ prius exhorrebant, usu ipso in dul-
 „ ce conversum est? Audi justum,
 „ quid lamentetur super hujuscemodi,
 „ (a) *Quæ prius tangere volebat anima*
 „ *mea, nunc præ angustia cibi mei sunt.*
 „ Primum tibi importabile videbatur
 „ aliquid: processu temporis si assue-
 „ scas, judicabis non adeò grave: pau-
 „ lò post, & leve senties: paulò post
 „ nec senties: paulò post etiam dele-
 „ ctabit. Ita paulatim in cordis duri-
 „ tiam itur. “ Hactenus Bernardus:
 objiciens oculis, quod quotidie agitur
 in secreto cordis. Uti enim facile est
 compungi, quandò aliquid commissum
 est, quod intolerabile judicamus; ita
 perdifficile, ne dicam impossibile, si
 id, quod commissum est, censes esse leve,
 multòque magis si existimas bonum, &
 delectabile. Quemadmodum enim
 consuetudo facit ut intellectus torpeat
 ad rectè judicandum: ita eadem efficit,
 ut sensus piger sit ad dolorem. Qua-
 propter, sicut mensura propositi, men-
 sura

(a) *Iob. 6. 7.*

sura profectus est, (ut supra dicebamus,) quantòque propositum perfectius fuerit, tantò leviores in examine defectus deteguntur: ita etiam quantò propositum fuerit fortius, tantum ejus violati dolor augebitur: & proponere magna necesse est, si compungi de minoribus volumus: neque permittendum ullatenus, ut consuetudo callum obducatur, qui doloris sensum stupefaciat.

Ex dictis patet undè fiat, ut post defectus jam cognitos, sæpenumero duritiam ad dolorem, & lacrymas experiamur. Occupationum scilicet affluxus, abducit nos extrà nos, & tristitiam suppressit, quæ tamen interius pariturit. Prosperitates temporales sensuumque illecebræ inaniter recreant, spiritumque privant culparum libramento, quod compunctio secundum Deum requirit. Consuetudo mentem offuscat, ut non existimemus novum, quod in usu positum est: neque admiremur, quod quotidie oculos subit: neque facti pœniteat, cujus tot exempla occurrunt. Deniquè compunctionis sanctæ

itudine
in dul-
astum,
emodi,
anima
rei sunt.
lebatur
assue-
: pau-
ò post
dele-
s duri-
ardus:
agitur
ile est
nissum
s; ita
le, si
e leve,
um, &
enim
orpeat
efficit,
Qua-
men-
sura

affectus non est istiusmodi, ut illam in
 examine subito comparare possimus ad
 quamcumque animæ dispositionem
 Occupationum torrens, ut hoc fiat,
 sistendus est, qui collectionem spiritus
 impedit. Castigandum corpus, dele-
 ctationes sensuum mortificandæ, con-
 temnendus blandientis fortunæ flatus,
 ut adversus levitatem cordis ad doloris
 sensum hauriendum iusto pondere ani-
 mus temperetur. Leges rigidæ, pro-
 positaque perfecta concipienda sunt,
 ut cor emollescat, & sentiendi virtu-
 tem habeat in defectibus etiam leviori-
 bus. Quod si forsitan officii & condi-
 tionis necessitas, curis occupationibus-
 que plurimis obstrictos nos teneat,
 pompamque, & fastum mundi requirat:
 alia hic majorque difficultas subnascitur.
 Ea enim etiam tunc libertas cordi pro-
 videnda est, ut inter negotia otiosum,
 & in mediis turbis solum sit, & inter
 blandimenta sensuum, spinæ animum
 fodicantis aculeum persentiscat. Rectè
 alicubi Seneca: Si jure merito æstiman-
 dus est, qui eadem animi æquitate va-
 sis

sis luteis utitur; atque si ex auro argen-
 tove conflata forent; non minoris pro-
 fectò, sed verò pluris etiam faciendum,
 elatione cordis non majore vasis aureis
 uti, quam si lutea essent. Idem in pro-
 posito nostro uluvenit. Multum est,
 applicare seriò animum uni negotio
 interiori, & sepositis ceteris omnibus
 huic uni sic intendere, atque si com-
 pluribus occupationibus spiritus disti-
 neretur: sed non minus est inter nego-
 tia plurima servare animum liberum,
 & rerum undequâque confluentium
 curis superiorem, tamque sedulò ad
 interiora attentum, atque si tantum me-
 dò sibi vacaret. Multum est in soli-
 tudine vitare hominum præsentiam, &
 affatum: sed non minus, inter medios
 occurrentium strepitus, his non abripi,
 sed solitudinem cordis constanter tueri.
 Multum est renuntiare gustui, sen-
 suumque irritamentis: sed non minus,
 inter illa non deviare, neque absce-
 dere à lacrymis & dolore, servareque
 compunctionem. Etenim si prudentia
 est declinare ignem, ne lædat, ex-
 cellen-

illam in
 imus ad
 tionem
 oc. fiat
 spiritus
 , dele-
 , con-
 flatus,
 doloris
 ere ani-
 , pro-
 sunt,
 virtu-
 eviori-
 condi-
 nibus-
 neat,
 quirat:
 scitur.
 i pro-
 osum,
 inter
 mum
 Rectè
 man-
 e va-
 sis

cellentissima profectò virtus, imò prodigium est, inter flammās vivere, & non uri. Sicut enim *musica in luctu importuna narratio*, (a) sic & luctus importunus in musicā: hæc enim duo sibi mutuo adversantur. Si igitur virtutis magnæ opus censetur, ut revera est, ad proliciendum peccatorum planctum mundi musicam fugere, sonitumque tubæ, & fistulæ, & citharæ, sambucæ & psalterii, & symphoniz, & universi generis musicorum adorantium statuamus: (b) non minor profectò virtus est, sed fortassè longè major, si musicæ hujus importunitas, cum assidue aures verberat, non exsiccat lacrymas, nequè impedit compunctionis dolorem. Non est enim verò quod de assequendo hoc gradu perfectionis desperemus: dummodò ex officii statûsque debito, non verò ex levitate cordis, his fluctibus involvamus. Illustre dedit in hoc genere exemplum sanctus Rex David: quod egregiè ponderat Chrysostomus

„ his

(a) *Eccl. 22. 6.*

(b) *Daniel. 3. 4.*

his verbis (a „ Si propositum quietis
 „ gerat quis, nec in urbis habitatione
 „ turbabitur. Sicut & beatus David,
 „ qui non solum in urbe positus erat,
 „ sed & regni curas sollicita admini-
 „ stratione tractabat, & tamen multò
 „ ardentior in compunctione erat cor-
 „ dis, quam hi, qui solitudines viden-
 „ tur habitare. Illas enim lacrymas
 „ ejus, & illos tam uberes fletus, qui-
 „ bus & in die flebat, & in nocte
 „ numquam cessabat vix aliquis habet
 „ nunc eorum, qui cum Christo cru-
 „ cifixi videntur. Non enim solum
 „ hoc consideres, quod lugebat, &
 „ flebat: sed quis erat ille qui flebat,
 „ & quid agens lugebat. “ Cumque
 sanctus hic Doctor enarrasset compun-
 ctionis impedimenta quæ Davidem cir-
 cumfidebant, negotia regni in pace &
 bello, rerum omnium abundantiam,
 & delicias aulæ regalis, subjungit:
 „ Sed & illud commemorationem no-
 „ stram non effugiat, quod tanta cordis
 „ compunctio illo tempore etiam in
 „ Regi-

(a) *De Compunct. l. 2. ante med.*

„ Regibus fuit, quo nihil ita magnum
 „ & eximium lex tunc posita à cultori-
 „ bus suis deposcebat. Nostri verò
 „ agonis tempus, in quo adscripti vi-
 „ demur, etiam pro risu poenam ha-
 „ ber, laudem verò pro luctu, & pro
 „ tribulationibus salutem confert. Et
 „ tamen ille beatus David, cunctis
 „ quæ eum circumstare & constringere
 „ videbantur abruptis, ità erat in po-
 „ testate positus, tamquam omnibus
 „ esset ipse subjectus, & in solio regali
 „ erat ut vinctus in carcere, & in pur-
 „ purâ quasi in cilicio jacebat, cinere
 „ conspersus, & corde compunctus,
 „ aula regalis erat ei tamquam eremi
 „ vastissima solitudo. “ Hactenus ille
 exemplo Regis hujus docens, & convin-
 cens, defectui ignaviæque nostræ æquè
 adscribendum esse utrumque, sive
 quandò nobiscum habitantes, atquè intra
 nos commorantes, diverticula sensuum,
 & superfluas occupationes admittimus;
 sive quandò curis obligantibus violentè
 immersi, peccatorum sensu spiritu-
 que compunctionis privamur.

Sub-

Subjiciamus igitur stimulos nobis-
 ipsis, ad assequendum hunc perfectio-
 nis gradum: cor conservemus liberum,
 inter servitutem negotiorum: eaque
 inter curas maximas cura sit omnium
 potior, divinum beneplacitum in o-
 mnibus quærere, & gloriam Dei. *Do-
 mine*, inquit à Kempis, (a) *hoc opus est
 perfecti viri, numquam ab intentione
 caelestium animum relaxare, & inter
 multas curas quasi sine cura transire: non
 more torpentis, sed prærogativâ quâdam
 liberae mentis, nulli creaturæ inordinatâ
 affectione adherendo. Ubi enim resi-
 det affectus, ibi sentitur dolor. Quia
 igitur rebus internis non afficimur,
 hinc fit, ut desint lacrymæ ad damna
 spiritualia deploranda, & lamenta inu-
 tilia temporalium damnorum abundant.*
 De quo queritur idem autor: (b) *O
 Domine*, inquit, *quousque venimus?
 Ecce damnum defletur temporale, pro
 modico questu laboratur, & curritur, &
 spirituale detrimentum in oblivionem
 transit,*

(a) lib. 3. c. 26. n. 1.

(b) lib. 3. c. 44. n. 2.

transit, & vix sero reditur. Quod parum vel nihil prodest attenditur: & quod summè necessarium est, negligenter præteritur. Quia totus homo ad exteriora defluit: & nisi citò resipiscat, libens in exterioribus jacet. Hæc de Compunctionis impedimentis sufficiant, ad motiva ejus veniamus.

C A P U T VIII.

De Motivis Compunctionis, & doloris de peccatis: & de Puncto quinto Examini.

LOquendo generaliter, hæc Motiva duo sunt. Primum est timoris, ex multitudine, & gravitate peccatorum, pœnarumque consideratione: & hoc proprium est incipientium. Secundum, amoris; ex desiderio placendi Deo propter se, & propter beneficia ab illo percepta. Amor hic, cum accenditur, erumpit in desideria inflammata visionis divinæ, & unionis cum summo bo-

bono per nexus indissolubiles æternæ caritatis: atque hæc compunctio propria est perfectis. Hæc duo motiva, ut Gregorius docet, significata sunt per duo illa altaria, quæ Moyles jubente Domino, coram tabernaculo extruxit.

„ (a) In tabernaculo fœderis duo alta-
 „ ria fieri à Domino iussa sunt, ado-
 „ lendis scilicet thymiamatibus unum,
 „ alterum comburendæ carnis. Primum
 „ altare foris erat, secundum intrâ
 „ Sancta Sanctorum. Altare ergò pri-
 „ mum compunctio timoris est: altare
 „ secundum, compunctio amoris. Illud
 „ quippè peccata lugentium est: illud
 „ verò æterna gaudia totis desideriis
 „ inbiantium. Illius lapides, recogni-
 „ tationes peccatorum: hujus lapides,
 „ meditationes perennium gaudio-
 „ rum. “ Explicatius alibi hæc propo-
 nit idem S. Pater, additis rationibus
 & expressionibus ab experientia fervo-
 reque proprio promanantibus. (b) „ In
 „ multas species, inquit, compunctio
 „ divi-

(a) *In caput 14. 35. libri. 1. Reg.*

(b) *Lib. 3. Dial. c. 34.*

„ dividitur, quandò singulæ quæque
 „ pœnitentibus culpæ planguntur.....
 „ Principaliter verò compunctionis
 „ genera duo sunt. Quia Deum si-
 „ tiens anima prius timore compungi-
 „ tur, post amore. Prius enim sese
 „ in lacrymis affligit, quia dum gra-
 „ vitatem malorum suorum recolit,
 „ pro his perpeti æterna supplicia
 „ pertimescit. At verò cum longâ
 „ mœroris auxietate fuerit formido
 „ consumpta, quædam jam de præ-
 „ sumptione veniæ securitas nascitur,
 „ & in amore cælestium gaudiorum
 „ animus inflammatur. Et qui prius
 „ flebat, ne duceretur ad supplicium;
 „ postmodum amarissimè flere incipit,
 „ quia differtur à regno. Contempla-
 „ tur etenim mens, qui sint illi An-
 „ gelorum chori, quæ ipsa societas
 „ beatorum spirituum, quæ majestas
 „ æternæ visionis Dei, & amplius
 „ plangit, quia à bonis perennibus
 „ deest, quam flevit prius cum mala
 „ æterna metuebat. Sicque fit, ut
 „ perfecta compunctio formidinis,
 „ tradat

„ tradat animum compunctioni dile-
 „ ctionis. “ Juxtà hanc doctrinam
 Gregorii, facilius compunctione tan-
 getur, qui timoris, & amoris usu fuerit
 magis exercitatus. Dolorem enim
 culparum facilè sentiet, qui damna sua
 metuit, lucrum suum amat, & super
 omnia Dei sui obsequium, & gloriam
 concupiscit.

Notandum verò, Compunctionis
 materiam, quandò nascitur ex timore,
 ordinariè esse peccata, vel præsentia,
 vel præterita, quæ periculum creant
 damnationis; itemque culpas veniales,
 præsertim frequentiores, & deliberatas:
 tum quia poenæ purgatorii gravissimæ
 his respondent, tum etiam quia dispo-
 nunt ad mortale, & consequenter ad
 damnationem. At in animabus perfe-
 ctioribus, quandò compunctio jam
 nascitur ex amore, materia ordinaria
 sunt peccata præterita, etsi condonata
 existimentur; quia semper dolent,
 Deum his offensum fuisse: item, pec-
 cata aliena, tum quia Deum offendunt,
 tum quia proximo damnum afferunt,
 item

æque
 tur....
 ctionis
 um si-
 pungi-
 m sese
 n gra-
 ecolit,
 pplicia
 longā
 rmido
 e præ-
 scitur,
 iorum
 i prius
 icium;
 acipit,
 mpla-
 i An-
 ocietas
 ajestas
 nplius
 nibus
 mala
 t, ut
 linis,
 tradat

item imperfectiones propriæ, negligentiaque præsentis; quia vident non esse se, quod tamen esse desiderant, & Dei gloriam: item beneficia divina quibus non responderunt ex debito suo: item exilium hujus vitæ quod protrahitur, & cælestis patriæ securitas quæ differtur: imò sola cogitatio, fieri adhuc posse ut Deum offendant, & Dilecto suo priventur. Hos, qui statim hunc contigerunt, affligit compunctioque magis, quam alios primum inchoantes affligat compungatque peccatum ipsum, Deique jactura. Ad hæc igitur capita reducitur doloris, & compunctionis materia ordinaria, sive illam timor eliciat, sive amor. Timor enim dolorem generat propter periculum damnationis; amor verò Dei, & proximi, dolere facit de peccatis nostris & alienis, quia Deum dilectum offendunt, & malum gravissimum proximo afferunt; & quia hætenus destituimus virtutum perfectione, quam & divina bonitas meretur, & nos Deo debemus. Dicenda nunc aliqua de ratione, quæ motiva

mo
jan
do
Ce
pe

e
e
jac
va
riv
sol
ux
cto

"
"
"
"
"
"
"
"
"
"

motiva Compunctionis ex capitibus jam dictis depromenda sint, secundum doctrinam S. Chrysostomi, qui de Compunctione fusè scribit in libris super hoc argumento.

Ante omnia, *Materia justì doloris, & interna compunctionis sunt peccata & vitia nostra, quibus ita involuti jacemus, ut raro caelestia contemplari valeamus*, inquit à Kempis. (a) Motivum hoc eleganter prosequitur Chrysostomus, ab exemplo illorum, qui uxorem, maritum, aut liberos defunctos deplorant. (b) “Requiramus,” inquit, à lugentibus, istos dico pro charorum suorum amissione lugentes, & in egestate positos, & non qualescumque homines, sed illos ipsos potentes & divites, & in deliciis agentes, qui ventri & voluptati vivunt, qui prandia usquè ad vespèram, cœnas in medium noctis extendunt, qui aliena diripiunt, & propria profundunt: istos ipsos interrogemus,

E

” si

(a) lib. 1. c. 21. n. 4.

(a) De Compunc. l. 1. in fine.

„ si quandò aut unicum pater filium
 „ aut uxor ereptum citò plorat ma-
 „ tum ; quomodò , velut fulmin-
 „ quodam ictâ animâ , aufugiunt con-
 „ tinuo , nec usquam apparent omne
 „ illæ molles & dissolutæ deliciæ. Nu-
 „ quam ventris cura aut sollicitudo
 „ carnishabetur : sed acerrimæ con-
 „ nentiaë introducitur philosophia
 „ abstinetur ab omnibus , aguntur ex-
 „ tensa jejunia , juges vigiliæ , hum-
 „ requiescitur , summum silentium
 „ quies magna , humilitas ultima
 „ mansuetudo ineffabilis , miseratio
 „ immensa. Etiam si auferantur o-
 „ mnia , etiam si diripiantur , nihil pro-
 „ his animus curat , nihil movetur
 „ etiam si igne concrementur universa
 „ & census pariter cum domibus pereant
 „ non indignatur , non irascitur.
 Dein post allatas rationes causasque
 tantæ mutationis , sic pergit : “ Un-
 „ sola cogitatio , unus intuitus imagi-
 „ defuncti est. Ille vultus ante oculos
 „ ponitur ; ille aspectus menti atque
 „ animo exhibetur , ille ei cibus , ille
 „ potus

„ potus est. Quod si somnus fuerit ,
 „ somnia inde ducuntur : ibi omnis
 „ requies , ibi omne solatium , ibi
 „ gloria , ibi divitiæ , ibi potentia ,
 „ ibi omnes deliciæ collocantur. Sic
 „ oportebat & nos salutem nostram
 „ lugere perditam , atque animam no-
 „ stram mortuam lamentari , ut nihil
 „ amplius dicam. Exhibeamus ani-
 „ mæ nostræ , quod illi exhibent car-
 „ ni alienæ. An non extremæ mise-
 „ riæ est , ut hi quidem qui filios aut
 „ uxores lugent , ad nihil aliud occu-
 „ pent mentem suam , nisi ut defun-
 „ ctos suos quasi intueantur , & illos
 „ semper animo , & cogitatione con-
 „ spiciant ? nos verò , quibus salus
 „ mortua , & regni cælorum spes ex-
 „ tincta est , omnia magis quam hoc
 „ cogitamus. „ Hucusque Chrylосто-
 „ mus , ex cuius eloquenti stylo , & si-
 „ militudine quam proponit , datur col-
 „ ligere , pro meditatione de peccatis
 „ compositionem loci peridoneam esse ,
 „ cernere animam nostram in corpore
 „ corruptibili velut cadaver in sepulcro.

filium
 at mar
 fulmin
 unt con
 nt omne
 iæ. Nu
 ollicitu
 æ con
 sophia
 untur e
 , hum
 entium
 ultima
 miserati
 ntur o
 nihil p
 rovetur
 univer
 is pere
 scitur.
 aufasqu
 „ Un
 is imag
 e oculo
 ti atque
 ous, ille
 „ potus

Secundò, Motivum iusti doloris etiam sunt peccata, & calamitates proximi: quod nemo negabit, quia aliquis sincerae caritatis affectu tangitur. Liquet hoc ex ipsius Christi exemplo qui flevit super civitatem Jerusalem recogitans ejus culpas, & earum penas imminentes. Flevit itidem super Lazarum mortuum, cujus mors corporalis figura erat animae mortuae peccatum. Et verò certum est eos, qui luce caelesti illustrati cognoscunt rerum praesentium vanitatem, & futurarum veritatem, affligi animo, quando vident usqueadeò inverti omnia in hoc mundo: tantam esse Dei oblivionem, tantum spiritualium aeternarumque rerum contemptum, tam effraenam possessionum temporalium sitim, dissolutionem tantam in omni genere voluptatum, tantam libertatem peccandi. Audiamus Chrysostomum super hoc, qui has temporum suorum calamitates deplorans, prophetice loquitur de temporibus etiam nostris (a)

(a) *De Compunct. lib. I. initio*

„ Tantam malorum labem , tantaque
 „ videmus quotidie flagitia cumulari :
 „ quæ si velis considerare per singula ,
 „ numquam poteris à lacrymis tempe-
 „ rare. Sic enim omnia confusa , sic
 „ sunt cuncta resoluta , ut ne vesti-
 „ gium quidem virtutis ulquam videas ,
 „ nequitiâ verò & luxuriâ repleta esse
 „ cuncta perspicias. Et quod est in-
 „ felicius ; perurgentium nos malo-
 „ rum jam nec ipsi sensum capimus ,
 „ nec aliis præbemus , nec alios mo-
 „ nemus : sed sumus velut corpus ,
 „ extrinsecus quidem vestimentis ad-
 „ ornatum , intrinsecus verò tabe
 „ pessimi languoris absumptum. Et
 „ contingit nobis , quod illis solet ,
 „ qui vel phrenesim patiuntur , vel
 „ mente capti sunt : à quibus cum
 „ multa turpia , & periculosa vel dicantur ,
 „ vel etiam gerantur , nec pudoris
 „ tamen aliquid , nec poenitudinis
 „ capiunt ; quinimò & magnifici sibi
 „ ac sapientiores sanis videntur ac
 „ sapientibus. Ita & nos , cum omnia
 „ quæ sanitati contraria sunt ge-

E 3

„ ra-

dolori
 tes pro
 i aliquo
 r. Li
 templo
 ulalem
 am po
 n supe
 ors cor
 uæ pe
 st eos
 noscun
 & futu
 , quan
 nnia in
 oblivio
 narum
 frænen
 n, dil
 gener
 peccan
 n supe
 n cala
 loqui
 tris (a)
 Tan-
 o

„ ramus : nec hoc ipsum quidem
 „ quod deest nobis, sanitatem nomi-
 „ namus. At enim, si fortè in cor-
 „ pore parum aliquid morbi pulsaverit
 „ statim & medicos adhibemus, &
 „ pecunias profundimus, & omni
 „ observantiâ quod competit gerimus
 „ nec prius cessatur, quam quæ mo-
 „ lesta sunt mitigentur. Anima vero
 „ cum quotidie vulneretur, cum per
 „ singula lanietur, uratur, præcipite-
 „ tur, & modis omnibus pereat: ne
 „ parva quidem pro eâ nos cura solli-
 „ citat. Sed horum omnium causa
 „ illa est, quod omnes pariter hic
 „ morbus obtinuit. Et tamquam si
 „ accidat, multis sub uno morbo
 „ languentibus præsto esse neminem
 „ sanum, certum est quod omnes pa-
 „ riter corrumpat, & absumat incuria,
 „ dum nemo est qui vel opportuna
 „ præbeat, vel importuna prohibeat:
 „ ita & in nobis, dum nemo sanus
 „ est, sed omnes languemus, alii
 „ majore, alii minore ex parte, ne-
 „ mo est qui curet: omnes enim in-
 „ digent

„digent curâ. „Plura addit hic Doctor, sed hæc sufficiunt, ut liqueat quam uberem doloris, & lacrymarum materiam suppeditet corruptio morum hodierna, Dei oblivio, ejusque mandatorum contemptus. Cæcus est, qui hoc non videt: durus, qui non ingemiscit. Ex iisdem verò principiis oritur, non tangi peccatis suis, & non tangi alienis: utrumque enim à levitate cordis provenit. Causam doloris auget, quod culpas insequentur pœnæ, mundusque omnis, ut peccatis, ita castigationibus plenus sit: nequè tamen homines his moventur magis, quam culpis ipsis. *A plantâ pedis usque ad verticem non est in eo sanitas,* inquit Isaias: adduntur tamen peccatis peccata nova, cum jam Deus non habeat novas pœnas, postquam omni suppliciorum genere nocentes punivit. Quis talia spectans temperet à lacrymis? Omnem profectò humanitatem is exuisset, qui aulam ingrediens afflictis refertam, quorum alios Chirurgus ferro candente ustulat, alios pedibus,

E²4   alios

videm
n nomi
in cor
laverit
us, &
z omni
gerimus
uæ mo
na veri
cum pe
excipite
eat: ne
ra solli
n causa
ter hic
quam si
morbo
minem
nes pa
ncuria
ortuna
iubeat
sanus
, affli
, ne
im in
digent

alios brachiis mutilat, inter omnium
ejulatus in risum solus prorumperet
item ille, qui carcerem ingressus, in-
tereà dum tortor hos eculeo, hos tor-
mentis aliis afficit, nullum daret com-
patientis animi signum. Horum si-
milis videtur, qui non discruciat in
hoc mundo, ubi vix reperias aliquem
qui nullam sentiat tribulationem, vel
propter poenam peccati, vel propter
affectuum malorum medelam, vel
propter exercitium virtutis, vel prop-
ter meritorum incrementum. Hinc
verissimè à Kempis: (a) *Bonus homo
sufficientem invenit materiam dolendi et
flendi: sive enim se considerat, sive de
proximo pensat, scit quia nemo sine tri-
bulatione hic vivit.*

Tristitia de malis alienis à virtute
caritatis profluit: quandò autem cari-
tas Dei in nobis perfecta est, dolorem
insuper excitant culpæ propriæ, etiam
tunc cum præsumimus per Dei miseri-
cordiam has remissas extinctasque esse.
Neque enim jam affligitur anima prop-
ter

(a) *Lib. I. c. 21. n. 4.*

ter damnum quod à peccatis resultat, sed propter Deum à se offensum. Et pro mensura amoris & cognitionis quid mereatur Deus, & quid Deo nos debeamus, augetur hujus offensionis dolor & pudor. Longèque abest ut sensus iste imminuatur, ex eo quod speremus peccata remissa esse: vel ex hoc ipso enim tantum incrementi sumit, quantò minor jam subest ratio offendendi, majorque amandi illum, qui cum in potestate haberet injuriam sibi illatam vindicare pœnis æternis, tantâ bonitate illam condonat. Ita ut, quemadmodum hæc divina miseratio beneficiis ejus minoribus annumeranda non est: ita etiam fortassè sit ex stimulis fortioribus, qui incitant ad dolorem. Ex quo enim alio fonte profili-
re potuit rivus ille lacrymarum, qui ex oculis S. Petri usque ad vitæ exitum æque copiosè profluxit, atquè si delictum ejus adhuc recens fuisset? Oportebat, inquit Chrysostomus, (a)
non solum scire & confiteri, quia

E 5

„ multa

(a) De Compunc. l. I. circa fin.

„ multa in nobis delicta sunt : verum
 „ & unumquodque peccatum, & ma-
 „ jus, & minus, quasi in libro, ita
 „ in corde habere descriptum : idque
 „ frequentius recensere, atque ante
 „ oculos ponere, & hæc tamquam
 „ nuper admissa lugere. Ita enim &
 „ animæ arrogantiam frangeremus
 „ frequentius eam de malis suis & vi-
 „ tiis commonentes; & cautela nobis
 „ ne ultra in eadem delicta incidere-
 „ mus, acrior nasceretur.... Etenim
 „ licet reatu absolvamur, peccata ta-
 „ men priora si ducantur ante oculos
 „ sufficienter incutere possunt animæ
 „ verecundiam, & provocare eam ad
 „ amorem ejus, qui tam multa & tam
 „ magna concessit.... Oportet
 „ ergo recordari nos priora delicta
 „ etiam ea pro quibus veniam conse-
 „ cuti sumus : & intuentes quam in-
 „ gentem modium debiti nobis remisit
 „ Deus, & amplius eum diligere, &
 „ verecundiam pudoremque concipere,
 „ atque ex his corde compun-
 „ gi. Ita Chrysostomus : declarans in-
 „ super

super motiva quibus perfecti ad compunctionem excitantur, etiam de defectibus minimis & quotidianis. Sic enim pergit: „ Sufficit enim sanctis
 „ & magnis, sicut & vos estis (scribebat hæc ad Monachos, quorum sanctitatem extollit,) ad compunctionem
 „ cordis recordari divina beneficia: &
 „ operum vestrorum gloriam, non
 „ vobis ipsis assignare, sed Deo. Sufficit, sicubi vel parum aliquid vos
 „ latuit, quantò vos magni estis, tantò id velut à magnis viris commissum
 „ gravius judicare. Sufficit considerare illorum vitas, qui summam
 „ sanctitatis & justitiæ regulam servarunt, & per omnia placuerunt Deo.
 „ Sed & naturam peccati cogitare vel locem, rapidam, subreptivam: &
 „ ob hoc incerta esse quæ futura sunt, & valdè dubia, & tam periculosa,
 „ ut ea etiam magnus ille metuat Paulus. Hoc enim indicat, cum dicit
 „ se timere, ne forte cum aliis prædicarit, ipse reprobus fiat „ Et iterum cum ait: „ Qui se putat stare,
 „ videat.

„ videat ne cadat ..... Vobis ergo
 „ majoribus ista sufficiant : nobis au-
 „ tem cum his adhibenda sunt etiam
 „ alia medicamenta fortiora , & qua
 „ possunt destruere quidem arrogan-
 „ tiam , inferere vero dolorem cordis
 „ & animi mœrorem.

Ex toto hoc discursu, quem Chry-
 sostomus ferè dictavit, sequitur, nul-
 lo in statu esse aliquem, dummodo
 seipsum non negligat, qui non habeat
 materiam copiosam, motivaque urgen-
 tia compunctionis: & in hanc rem ex
 quolibet capite prædicto, puncta quæ-
 dam sive considerationes in promptu
 habendas esse, quæ veluti pondere
 quòdam levitatem vanamque lætitiā
 supprimant, (quæ à Chrysostomo *ar-
 rogantia* dicitur;) unàque sanctam tri-
 stitiam, dolorem pium, lætitiā spi-
 ritualem ingenerent. Ad hunc mo-
 dum dispositus, facili modo movebitur
 ad culparum dolorem: quantòque
 dolor fuerit major, tantò firmiter
 propositum emendationis, sive ultimum
 hujus exercitii punctum, & exami-

nis

nis fructus præcipuus, utpotè sinè quo puncta omnia cetera in irritum cadunt. Ut quid enim puncto secundo petitur gratia ad notitiam peccatorum, nisi ut emendentur? Ut quid excutimus puncto tertio cogitationes, verba, & opera per horas singulas, nisi ad hoc ipsum? Ut quid puncto quarto de peccatis dolemus seriò & cordatè, nisi ut peccata non redeant? Memoria verò beneficiorum divinorum & gratiarum actio, quam adhibemus puncto primo, huc spectat, ut collatâ cum his beneficiis immensis ingratitudine nostrâ, dolor augeatur. Dolor autem verus non est, nisi propositum emendationis annexum habeat, quo nos deducit punctum quintum. Quis enim verè dolet, qui doloris objectum non statuit repudiare posthac? Patet igitur priora puncta quatuor referri ad quintum, veluti ad Examinis animam, sinè quo cetera vitam non habent. Atquè ut loquamur generaliter, fructus præcipuus quem in Exercitiis suis S. P. intendit, in propositis sive actibus voluntatis fi-

tus est: & similiter fructus totus Examinis, (qui sanè permagnus est) in dolore & proposito emendationis consistit. Dolor si est verus, causa propositi est; & propositum si est solidum probat veritatem doloris. Hinc Chrysostomus emendationem vitæ omnium morumque reformationem compunctioni adscribit: compunctioni inquam quæ & dolorem involvit, & propositum. Sic enim ait: (a) “ Sola est cordis compunctio, quæ facit animam
 „ horrescere purpuram, desiderare cilicium, amare lacrymas, fugere risum. Sola est, inquam, compunctio, quæ sicut ignis omne animæ vitium perurit & adimit, & quantacumque in eâ repererit mala, abstergit universa. & penitus delet.
 „ Concupiscentiarum flammam si invenerit, ut fluvius inundans extinguit, & enecat: curarum multitudines, & perturbationes si videat, velut flagello quodam exturbat, & effugiat, & procul esse à domiciliis animæ
 „ mæ

(a) *Ibid. lib. 2. ante med.*

mæ jubet. Ac sicut pulvis non po-
 test stare antè faciem venti; ita ni-
 hil malarum cogitationum in animâ
 residere potest, ubi compunctio
 cordis affuerit. „ Et deinde: (a)
 Hæc igitur causa est, quod malis
 addimus mala, dum priorum me-
 moria non permanet, nec dolor
 aliquis inuritur pro conscientia de-
 licti ..... Et sic consuetudine con-
 temnendi, dum de præteritis dolor
 nullus est, facilius supervenientibus
 malis locum damus. Quod si om-
 nis ex animâ stimulus auferatur, &
 cuncta ei securitatis fræna laxentur,
 quis eam post hæc tenebit, aut quis
 eam de præcipitiis revocabit? Quid
 prohibet, ubi nihil metuitur, ubi
 nihil verecundia, nihil pudoris ad-
 mittitur, ut non in omnes perditio-
 nis foveas demergatur? Pro his ergo
 lugent Sancti, & gemitus suos con-
 ferunt in conspectu Dei. „ Sic
 ille.

Notandum hic etiam, ad punctum
 quin-

(a) Ibid. circa fin.

us Exa-
 est) in
 nis con-
 isa pro-
 solidum
 ic Chry-
 omnem
 ompun-
 inquam
 propofi-
 est cor-
 animam
 esiderare
 fugere
 , com-
 nne ani-
 nit, &
 it mala,
 us delet.
 si inve-
 tinguat,
 udines,
 , velut
 & efflu-
 liis ani-
 „ mæ

quintum siue propositum emendationis
 pertinere res duas. I. Curandum est
 cognoscamus, tum radices culparum
 internarum, ut evellantur; tum etiam
 illarum occasiones, (si exteriores ali-
 quæ sunt,) ut tollantur; ab his enim
 pendet effectus emendationis, quem
 proponimus. Quâ ratione culparum
 radix dignosci possit, dicetur in Tra-
 ctatu de Examine particulari. Certum
 enim est unumquemque, secundum
 naturæ suæ propensionem & consuetu-
 dines, vitiosis quibusdam affectibus
 subiacere: ex quibus veluti radicibus
 ceteri defectus pullulant. Certum est
 similiter, occasiones quasdam externas
 non raro occurrere, in quibus quisque
 experitur se vel cespitare, vel cadere.
 Proponenti autem emendationem, in-
 cumbit in occasiones istas inquirere, fi-
 bique illarum fugam indicere. Quem
 enim usquè adeò hebetem reperi-
 as, qui cum indentidem cespitat vel cadit
 quoties domo egreditur, non attendat
 ad hujus infortunii causam? Quis non
 adhibet oculos, & manus, ut illam
 amo-

amoveat? II. Ad hoc propositum spectat etiam afflictio corporis quædam, quæ serium emendationis propositum comitetur. Hanc admirabilis omnino virtutis esse, sentient recidivi.

Deniquè observationem meretur, quam mira sit Examinis utriusque, tam Generalis quam Particularis conspiratio. Ubi enim alterum desinit, alterum incipit: ut emendationem perfectam, quam intendimus, consequamur. Generale enim incipit ab inquisitione, & desinit in proposito. Particulare verò incipit à proposito, quia mane, primo tempore, circa objectum suum proponit: meridie verò, & vesperti, secundo tertioque temporibus, inquit in defectus adversus propositum commissos, ut hoc firmitus firmitusque servetur. Ex quo colligitur, modum ordinemque horum Examinum postulare, ut Generale præcedat, & Particulare subsequatur. Inquirendum enim prius in defectus omnes cum proposito emendationis: & dein seligendus defectus particularis,

ris,

ris, quem veluti caput & radicem ceterorum esse comperimus, ut circa hunc concipiatur propositum speciale quod per inquisitionem multiplicem roboretur. Hoc cum ita sit: cur tamen S. P. in libello Exercitationum Examen particulare Generali præmisserit, dicetur ubi de proposito Examinis particularis. Nunc à forma Examinis Generalis ad ejusdem materiam transeamus.

TRA-